

భక్తగౌరంగ్

అను

చైతన్యలీల.

ప్రంథకర్త:

విన్నకోట వేంకటరత్నశర్మ.

కాకినాడ:

కాకినాడముద్రాక్షరశాలలో

ముద్రితము.

౧౯౩౦

అవతారిక.

గౌరంగదేవుడు వైష్ణవభక్తుడు. యావద్భారతదేశమున గౌరాంగుని అవతారపురుషునిగా భావించుదురు. భక్తులచరిత్ర లలివిచిత్రములు. వారి మనోభావము లతి గభీరములు. వారి ప్రవృత్తి కుసుమకోమలము. వారి వదనము లతిప్రసన్నములు. వారియువదేశములు ఆశ్శ్రవికాససాధనములు. వారికి సర్వము నొక్కటే. వారు జాగ్రదవస్థలోనున్నను నిద్రావస్థలో నున్నను పరమేశ్వరలగ్నమానసులే ! గౌరాంగదేవు డీలక్షణము లన్నియు గల్గిన యొక మహాపురుషుడు. తొలుదొల్ల ప్రేమతత్త్వరహస్యము నెఱింగి ప్రజలకుబోధించి ఆత్మజీవితమును ప్రేమతో మేళవించిన మహాత్ముడు గౌరాంగుడే ! ఆతని ప్రేమతత్త్వమునే నేడు కొందఱు దేశభక్తులు సత్యాగ్రహ మని పిలుచుచున్నారు. ఇందులకు—

“కఱకులై మొఱకులై కరవాలములుపుని

పడనిను మీరైన భక్తులార ”

అను పద్యము గొప్ప నిదర్శనము. ఇట్టి లోకోత్తర పురుషునర్యుని—భక్తావతంసుని—గౌరాంగదేవుని పుణ్యచరిత్రమును మా మిత్రవర్యులగు బ్రహ్మశ్రీ విన్నకోట వేంకటరత్నశర్మగారు రూపకముగారచించి లోకమునకు మహాహళకారమును గావించినారు.

శర్మగారు స్వయముగా గౌరాంగదేవుని అనుచరు లగుటవలన నాటకమునం దాద్యంతమును భక్తిరసము వెల్లువలై సారునట్లు నరింపగల్గినారు. లలితములగు అలతిపదములతో గంభీరమగు భావములతో సరళమగు ధారతో వీరి గద్యపద్యములు హృద్యములై యుండును. మహాభక్తిశిఖామణియగు గౌరాంగుని స్వభావమిందు

యోగ్యతముగా చిత్రింపబడినది. గౌరాంగభక్తు చగు నితి-భార్య
యగు విష్ణుప్రియాసతి—తల్లియగు శచీదేవి యందుముఖ్యముగా
ఘేర్కొనవలసిన వ్యక్తులు. కవి గౌరాంగునిలో లీనమై భక్తిరసావేశ
మున నుద్రేకుడై యుండలి అంతర్నాటకము రచించెనని భద్రువరులు
గ్రహింపక మానరు. ఏవో ఒకటి రెండురంగములు తక్కు తదితరముల
యందు కవి తన కల్పనాశక్తిమాపుట కిష్టపడలేదు. అంతమాత్రము
న నాటకమున క్షౌతోపమును కలుగలేదు. “కేవల కల్పనాకథలను
కట్టుపురాణములను కృత్రిమరత్నములు” గా భావించు నీకాలమున
కల్పనము నెంతవిడనాడిన నెంతమే లని కవి గ్రహించుట సంతోష
వహము. పూతచారిత్రియైన భక్తగ్రామముల చారిత్రికతనమువలన
హృదయములు వికసించి ఆత్మోన్నతికి కారణములగుటచే పృథి ప్రీ
పురుషులకును గౌరాంగచారిత్రిమువలన నెంతయో మేలుచేకూర
గలదు. ఇట్టి మనోహరభక్తచారిత్రిరచనమువలన శ్రీ శర్మగారు
నాటకలోకమునకు అనంతోపకారమును గావించినందులకు ఆధి
లోకము మిక్కిలి కృతజ్ఞత చూపనలసియున్నది. సమర్థులగు నటకుల
కీర్తనాటక మొక పెన్నిధి. ఆధిలోక మీకవికావ్యము నెట్లా
దరించునో మున్ముందు చూడవలసియున్నది.

గాంధీనగరము,
కాకినాడ, ది 8-5-1930. }

బుల్ పి రా!

పీఠిక .

ఈ అల్పము నేర్చిన కొలది వ్రాసిన యీనాటకమును కాశీ నాటకాలూకా ననరకాకరములును, భక్తులును, ఉభయభాషాప్రవీణులును, పురాణవేత్తలును, కీర్తిశ్రేణులగు శ్రీమాన్ ప్రియోజిత లక్ష్మణాచార్యులుగారి కుమారుడు చి! పాకటగోపాలాచార్యులుగారు విని, సంతసించి, ప్రతిఫలరహితముగా ముద్రాణవ్యయము భరించి ముద్రించి యొసంగిరి. వారితాడిగారి ఆత్మకు శాంతిలగుగాక యరికోరుచు ఈశాలునికి శుభాశీస్సు లొసగుచున్నాఁడు.

గౌరవాంజనమున,

గ్రంథకర్త,

నాల్గితవూర్వకము అనుమతిలేనిదే ఈనాటక ముద్రావారు రూ 500 లు నష్టమునకు పాత్రులగుదురు. Full reharsell గా గున్నచో ఏసంఘమునకైనను అనుమతి నీయబడును.

గ్రంథకర్త.

ఈనాటకమునందువచ్చు పాత్రలు.

— పురుషులు —

- 1 శారాంగుడు—కథానాయకుడు.
- 2 నిత్యానందుడు—భక్తుడు.
- 3 మాధవుడు—ఉద్యోగస్థుడు.
- 4 జగన్నాథుడు—,,
- 5 సుల్తాన్—నవద్వీపపట్టణ ప్రభువు.
- 6 ప్రభాని—ఉద్యోగి.
- 7 కేశవభారతీస్వామి—శారాంగుని గురువు.
- 8 శశరశాస్త్రి—ఒక బ్రాహ్మణుడు.
- 9 నీలకంఠశాస్త్రి—,,
- 10 నోరోజీ—దొంగలనాయకుడు.

— స్త్రీలు —

- 1 శచీదేవి—శారాంగుని తల్లి.
- 2 విష్ణుప్రియ—శారాంగుని భార్య.

భక్తగోరాంగ్.

రంగము—1.

నవద్వీపపురి—గోరాంగుని యింటిలో చావడి.

[విష్ణుప్రియ పాడుచు పాడుచు, పాటచాలించి—]

గోరాంగనామస్మరణము నాకు వినాహముకాకిముందునుండియు
ప్రీతిదాయకమేదైనను, కిశ్యణమైననెనుకీ మరొక సుఖదాయక
ముగా నున్నది. ఆమూర్తివిశేషమేమోకాని, చూచినవారి కింద
లగు నేత్రానందమగుచుండి నాకానందిముకూర్చును శైవ్యమేమి!
నాభాగ్యవశముచే నాయత్తిగానిగు శచీదేవికి చేరిన వరిచర్యాశలము
లభించినది. లేనిచో మాతండ్రిగా కీసంబుధిమున కింగికిరిచియుం
డును—ఎన్నిగ్రంథములు చదివినను సారాంశ మొక్కటి—పతులే
సతులకు గతులని—ఆచరించిచూచినప్పుడే మానసికము—భక్తి
పాదారివిందభ్యాసము చేసికొందును. (భ్యాసము చేయుచుండును.)

గో—(ప్రవేశించి) ప్రియ—విష్ణుప్రియ—భాగ్యనాయత్తిచిత్తమై
యున్నది. మొదటినుండియు నీవెక్కు భక్తియే—(స్మరించి)
ప్రియ!

వి—(కన్నులు తెరిచిచూచి, లేచి, సమస్కరించుచేసి) ఆనందిము—
ఆనందిము! నాథా! నచ్చితిరా! (పాదములొత్తుచు) భజనలు
చేసిచేసి, అలసివచ్చినట్లున్నారు. కూర్చుండును. ఒకింత బడ
లిక దీర్చుకొనుడు. చూడుడు! పాదకిమలములు ధూళిపూస
రితిములైయున్నవి. ఉష్ణోదకము వెచ్చి కడిగెదను. (కడిగి)
శలహరిము పుచ్చుకొనుడు. (తెచ్చియిచ్చును.)

కా—(స్వ) విష్ణుప్రియ నాకుఁ గీత్రమగుటచే గదా సంసారియైత్ర
సుఖముగా సాగించుచున్నాడను. ఏసౌందర్యమునకో, యే
యైశ్వర్యమునకో, యే యశావసమునకో, ఆసపడి, కామమో
హితలై, భక్తిశూన్యలైన కాయత లెందఱకు లభించుటలేదు?
అట్టి సంసారము లెన్ని యథోగతిపాలగుటలేదు? కాని విష్ణు
ప్రియకు రాత్రింబవళ్లు భక్తియే.

వి—ఏమియు మాట్లాడకున్నా రేమి? మీతో సంభాషణము, అమృ
తోపమానమనియు, మీదిర్బనమే సాక్షాత్ కృష్ణదిర్బన
మనియు, యుద్విభూరుచుండునుగదా!

కా—బేనుగాని, ప్రియా! ని వెనదినిగూర్చి ధ్యానించుచుంటివి ?

వి—ఎవనినిగూర్చి ధ్యానమొనర్చిన జన్మసాఫల్యమో వానినిగూర్చి.

కా—అనగామానందనందితునిగూర్చియేనా? కృష్ణనామమేనా నీవు
ధ్యానమొనర్చునది? ధన్యాత్మురాలవు. ప్రియా! కృష్ణనామ
మాధుర్య వింతయని చెప్పనలవియగునా?

సీ. శ్రీకృష్ణనామంబు చిస్మయానందింబు

శుభదంబు; సుఖదంబు; సురుచిరంబు;

శ్రీకృష్ణనామంబు జీవనాధారంబు;

చెలువంబు; లలితంబు; శ్రీకరంబు;

శ్రీకృష్ణనామంబు చిత్తశాంతికరంబు;

భవబంధపతనంబు పావనంబు;

శ్రీకృష్ణనామంబు ప్రేమైకధామంబు

మామనోహరణంబు మానితంబు;

గీ. ఉద్ధివాక్రూరభీష్ములు; బద్ధవైరు

లైన, శిశుపాల, కంస, ధరాధినాథు

లఖలగోపాంగనామః లద్భుతముగ
చేరిరామోక్ష మీనామచింతనమున.

వి—నాథా! కృష్ణనామముకాదు.

గా—(చిన్నబుచ్చుకొని) అదేమి? విష్ణుప్రియా! అట్లనుచున్నావు?
కృష్ణనామము నీకు వెగటయ్యెనా? నాచైవము నీచైవము
కాడా? నా కష్టమైన పదార్థము నీ కయిష్టమైనదా?

వి—అయ్యో! నాయాదుఁ బొగపడకుడు. కృష్ణనామము మీకు
ప్రియమే—నాకు కృష్ణనామముకిన్నను ప్రియమగు నామ
మొకటికలదు.

గా—ఏమి లోకమునఁ దట్టితిగలదా? ఏది?

వి—కరమపవిత్రమగు మీనామధేయమే!

గా—(నవ్వి) అట్లనా? కృష్ణనామముకన్న మీ దాధిక్య మేమున్నది?

వి—మీ రెఱుంగుకోమో? అదుగల నాధిక్యత, అదుగలమహిమ,
అదుగల యానందము, చిత్త్యముధ్యానముచేయు నా కనుభవ
నీయమే. సతులకు పతులేగదా గతులు. పతిసేవకన్న సతికి
సతీసేవకన్న పతికి—వేరులేదుగదా. భర్తృధ్యానము—
భర్తృసేవమాత్రమే నిత్యానందము కూర్చుచుండ, ప్రత్యక్ష
చైవమై భర్తకన్నించుచుండ కనుపించని కృష్ణుని నే నేలధ్యా
నింపవలయును? నాకు సర్వము మీకే.

సీ. బృదావనంబట యె దున్నదోయేమో?

తిలప నా కిదియె బృదావనంబు

యమున యెచ్చోటనో యదియేల? మీపద

తూలితోడకమె, నాపాల యమున!

దేవకీదేవి యేదేశమో? ఎన్ గాంచు

దేవకి మీశచీదేవి నాథ!

ననుదేవతనయః జేవాడ చరించునో?

మీమూర్తి నాపాలకృష్ణమూర్తి

గీ. అట్టిభవనీయ దివ్యపాదాభిభవ్య
సేవనా భార్యధర్మము; పావనము;
మోక్షలక్ష్మీపదము; సంపూర్ణ సౌఖ్య
నము; నమ్రతము; ప్రత్యక్షవైవరము.

గౌ—(బుజ్జగించుచు) ఇటులె ఒక్కొక్క యిల్లాలు హృదయమగు
భక్తనామమ్ము జపించి, భక్తపాదపద్మసేవచే భక్తి
సంభరితయైనచో నేగృహస్థుని సాసార మింపుగానుండదు?
ఏమిది! నేన్గు స్మృతించిన మాత్రమున నిశ్చైతన్యయైయున్నది.
ఈమె కృష్ణైత్యోపచారములు చేయవలయునో! కృష్ణనా
మామృతము చెవిలో పోసెదను. (చెవియొద్ది కృష్ణా! కృష్ణా!
యనుచు) ఇకను స్మృతిరాలేదు. (చెవియొద్ది గౌరాంగ, గౌ
రాంగ, యనుచు)

వి—(స్మృతివచ్చి లేచి) నాథా! ఆనందము. ఆనంద మనుభవించు
చుంటిని. అదేమో చెప్పమన్నచో చెప్పలేను. చూపించు
మన్నచో చూపించలేను. ఆయానం దాకాశమధ్యమున మీ
రూపము కోటిసూర్యప్రకాశసదృశమై నాకు కాన్పించినది.
అంతన్న నే నెక్కువకాంతితో విరాజిల్లుచుంటిని. ఇంతలో
నారూపము జ్యోత్సామయమై మారిపోయినది. చల్లని కిరణ
ములు స్ఫులింపినవి. స్మృతివచ్చినది. హిముఖచంద్రమండ
లము కాన్పించుచున్నది.

(చెవిలో—గోపాలకృష్ణా! గోపాలకృష్ణా!)

గౌ—మానిత్యాసందుడు కృష్ణగానము జేయుచు వచ్చుచున్నాడు,

[నిత్యానందుడు భక్తులతో ప్రవేశించును—గౌరవ గుఱు
భక్తులను కౌగిలి చుకొని.]

గృహన్యామోహములే నెమ్మది పడిన పద్మినీ ముందు తలచుచును.
(ప్రియవంశ మామను—ప్రియ! దీక్షకు భగవానునిచ్చి పోవును)
నిత్యానందా! నీ దళ సమయమున నీ కేవలమధిపతిని తియవి
చేయుచున్నావా?

సీ. భూయిషానాని స సకలవేదకల ము
నా పితృ కౌన్తరీదే వక్రశేష!

సుఖమభిమలయ మ సామ్య-భోలుచుచునీ

నా పితృకౌన్తరీదే వక్రశేష!

అలునిగిరిగోల లణా చి త్రావదే

నా పితృకౌన్తరీదే వక్రశేష!

కా క్యామసూరి కి కాల్యంబు చందే

నా పితృకౌన్తరీదే వక్రశేష!

సీ. తుష్ట చేహున్మి సస్విత చేహున్మి

జలముగాని నీ కాని? శ్రీ సస్వితశేష!

అమితనాభ్యోపహారే శాఖ్యములకిన్న

సాఖ్యముగాని? గోపాలు చేహున్మి!

కావ్యము మీ కింకారము కౌన్తరీదే ముచేయుచున్నాడను. వినుచు.
వీరు పండితానియు, వాక్కువలన తిలకము, వీరు పద్మవతి అనియు,
వారు విశిష్టావతారిక అనియు, వీరు యోగ్యులనియు, వాని యోగ్యు
లనియు, వీరు బ్రహ్మజ్ఞులనియు, వాని బ్రహ్మజ్ఞులనియు వీరు
నాస్తికులనియు, నారాత్రికులనియు చూడసి, యిది టి కిరిగి
“అ ప్రజ్ఞానా! ఈహంకారములు, ఈయహంకారములు, ఈయ
దోషాభిమానములు, ఈశూన్యవాదములు, ఈభిమానములు

ములు, ఈ బాధుత్వాభిమానములు, క్షణికములు. పురుషార్థమును మరచితిరి—పురుషార్థమేమో గ్రహించుకొనును. పురుషార్థము మరచి పురుషుని సేవయే. ఇందులకు మీరు కష్టించవలసిన దేమియులేదు. మీసంసారములతో—మీసంకడలతో—మీయింద్రియందే 'కృష్ణా! కృష్ణా!' యని స్మరింపును. మీశరీరముల చెన్నుటలు నోయవలయును. మీదేహస్మృతి నశించవలయును భజనచేయును—మీరు చేయును—మీ బాధువులచే, మీన్నేహితులచే చేయి—పును" అనిబోధింపవలయును. ని—మహానుభావా! మే మట్లుచేయునప్పు డెవరైన నడ్డదగిలినవో నేమిచేయవలయును?

గౌ—ఏమిచేయవలయునా? వారలు తిట్టినను మరల తిట్టరాదు. వారు శాధించినను మరల శాధింపరాదు. భక్తిరసము వారిచే త్రాగింపవలయు. మీశాంతిరసముచే వారి క్రోధంబణించివేయవలయు. మీరసూయ చూపింపరాదు. వారి అసూయలను లెక్కింపరాదు.

సీ. కఱకులై మొఱకులై కరవాలములు బూని
పడనిండు మీపైన భక్తులార!

దుడుకులై వెడగులై దుండగీడనుబూని
పడనిండు మీపైన భక్తులార!

తులువలై పలువలై దోర్లర్పమునుబూని
పడనిండు మీపైన భక్తులార!

విరసులై దురుసులై విప్రవర్గమునుబూని
పడనిండు మీపైన భక్తులార!

గీ. కక్షలేప్రధానమ్ములుగాగ మూర్ఖ
పాళిబడనిండు మీపైన భక్తులార!

శాంతమే ప్రధానమ్ముగాఁ జల్లినైస
భక్తి రసధారఁజల్లుచో భక్తులార!
అప్పుటికిని మిమ్ము బాధింపవచ్చుచో,
గీ. వారిపాదాలపైబడి వారిజాతు
చొక్కడే రక్షకుడు, కృష్ణు డొకడెవైవ
మతని భజయింపు డిని బ్రతిమాలుకొనుచు
మీర లాశీర్వాదింపుడు వారినెల్ల!
పాండు. భజనజేసికొనుచు పాండు.
(నిత్యానందుడుభక్తులు పాడుకొనుచు నిష్క్రమింతురు-తెండ్రవడును.)

రంగము—2.

సవద్యపట్టణము—కొత్వాలుమాధపునిగృహము.
[మాధనజగన్నాథులు త్రాగుచు, తూలుచు, కూర్చుండియుందురు.]
నిత్యానందుడు—(ప్రవేశించి) బ్రాహ్మణో త్తిములారా! ఒక్క-పరమా
ర్థము చెప్పెద నాలకింపుడు. ఆయుర్దాయములో సగంబు
తమోగుణాక్రాంతమగు నిద్రావస్థయందు వెచ్చమగుచున్నది.
బాల్యముక్రింద పదునేనేండ్లు వ్యర్థమైపోవుచున్నవి. మిగిలిన
దానిలో కొంత వార్ధక్యపిశాచమునోటవేయవలసియున్నది.
ఇక యశావసమునందారేడులైనను శ్రీకృష్ణభగవానుని భజం
పవలదా? ఓక్షణికములగు శరీరసుఖములకు మీ రింతభ్రమ
పడియెదలేల?

జ, మా—అట్లనా? (కన్ను లెర్రచేయుదురు)
ని—అయ్యలారా! నాపై సలుగుకుడు. నావయి కన్నులెర్రజేయ
నేల? కామ క్రోధ లోభ మద మాత్సర్యములపై కన్ను లెర్ర

జేయును. అయ్యో! అబ్బివేమి? మాత్రభువ్యపురుషునితోగము
లేమి? నమిదువశస్థానైవమి? శక్తివాభిమానము విడుపును.
శ్లోకశీరమునందు తిరిగి ప్రవేశించుటయును.

మా—సేవకా! వీరిని లోని కెన్నిరానిచ్చితిరా? (సేవకుని నన్ను
దుడు.)

ని—వాడెమిచేసెనుపాము! నీనిరాధిని నీశీలచేత? నన్ను
దుడుపును. అక్కరితెవెక్కియ్య! యాచును. అలియుని నున
చేయును. అదియను నాచేయును నాచేయును?

మా—నిన్ను చెడినాకాకి చెడినాకాతో నిన్ను చేపాముచేయుదురా
చాలునీ నున్నుచే చెడుచెడియి? నీయున న్యాన మి కిచ్చి
కెట్టి నిదానినగును. ఏమిదు భక్తులుచేసెనెచ్చితిరా?
చాలులే! (చేపెట్టును.)

ని—కాకినుగించుము. అక్కరినా 'కృష్ణా' మనుము. ఈబుద్ధుడు
మాకుగి హానామామృతమును ప్రసాదించాడా?

జ—వీనిపేరెత్తలేవా నీ పిమ్మి జేనే పిమ్మి నునను. అ ములో నారాని
శము నీ కేమిచేరియనురా? పో. (నన్నును.)

ని—పోయెదను—కాని,

గీ. కాళుల బడి విము బ్రతిమూలుకొను
ననును మిరొక్కసారి 'కృష్ణా' యులగు (పడి)
అనునందాకా మిపాదివనజమలను పోయె
విడువజాలను విడువను విడువనిక! (గట్టిగా పట్టికొనును.)

మా—(తన్ని) ప్రాణముల కాశనడలుకొనివచ్చితివా? మేము కాగు
కడినను చెడిపోయినను నీకెదులకురా? క్షణం ఈసేనాతో
నిముఖము బ్రట్టలుకొట్టెదను. బాగ్రతి. పోయెదవా లేదా?

నితి—గీ. కొట్టడయ్య తిట్టడయ్య కోయడయ్య
చీల్చుడయ్య రక్తంబును చిమ్ముడయ్య
లల పగులగొట్టడయ్య చింతలనుగాని
కృష్ణసొకసారిపిల్వ జెల్లెత్తిమారు.

మా—అదిగో-అదిగో! విష్ణుప్రియ-విష్ణుప్రియ.

(విష్ణుప్రియ బల్వంతముగా త్రోసికొనిరాబడును.)

ని—హా! విష్ణుప్రియ! మాతల్లీ! నీకెట్టిగతిపట్టెదవి? (అడ్డముపోవును)

జ—నీకెందుకురా! మాగొడవలలో నీతోక్కమెందులకురా?

మా—తొండముదిరి యూసర వెల్లియెనట్లు వీడు మరింత రెచ్చిపోవు
చున్నాడే. దీనితో బుద్ధివచ్చుగాక! (నీసాతోకొట్టెను.)

ని—(రక్తముచిమ్మ- ‘కృష్ణా!’ ‘కృష్ణా!’ యనును.)

మా—పోవేమిరా! శనిగ్రహమువలె మామెంటబడితివేమిగా! ఇదిగో
ఈతివ వీరప్రాణముల కాశవడిలుకొనవలసినదే. (మరిల సేనా
విసరిపోవ)

జ—(అడ్డమువచ్చి) అన్నా! అగుమాగుము. వానిగొడవ ముసకేల?
వానినాగి వాడేపోవును. పిమ్మకిపై బ్రహ్మాస్త్రమా! చచ్చిర
వానినే చంపనేల?

[గౌరంగాడు పాడుకొనుచు ప్రవేశించును.]

శ్లో. మయిప్రసాదం, మధురైః, కళాతైః.

సంశీనినాదానుచరైః ద్విధేహి,

త్వయిప్రసన్నేకమి హాపరైర్నైః—కృష్ణా!

త్వయ్యప్రసన్నేకమి హాపరైర్నైః?

*ఉ. నీవు ప్రసన్నదృష్టి కరుణించిన, నాగుణమెట్లదేనియుగా

భావనిమాను నీకృపకు నాత్రిముగాక చరించువేళి, నా

గావగజాలరైవ్యరును కావున వేఱురివానుసారి లీ
 లావహవిశాకటాక్షమున లాలనజేయుము నాదనందనా!
 (వరిస్థితులు గమనించి, మాధవజగన్నాథుల చూచి)
 సీ. హరినామ సుధగ్రోలు షహరహంబనిమీకు

చెప్పినందులకు శిక్షించినారా!

సంసారదావాగ్నిఁ జల్లారు పనిమీకు

చెప్పినందులకు శిక్షించినారా!

భక్తిజనులగూడి భజన చేయుటలంచు

చెప్పినందులకు శిక్షించినారా!

క్రొధోరగముబట్టి కోరదీయుటలంచు

చెప్పినందులకు శిక్షించినారా!

గీ. బ్రాహ్మణలెమీరు? బ్రాహ్మణవ్రతము లివియె,
 పలికపదాబు నేడు మీపాలబడుట
 ఇట్టనాథులబట్టి హింసింతురొని!
 బెర! మీపనుల్ మీకు మేకానుగాకి!

ని—మహానుభావా!

గీ. ఉభయుల న్నిందసేయుట కొప్పకొనను
 మాధవుపనాశయికొరాగ మందలించి
 అక్షగించి, తప్పనిచెప్పి, అనున్రిచ్చి
 నన్నుఁగాపాడె సజగన్నాథు శివుడ!

శా—అట్లనా—మానితివైన ప్రేమామృతము చల్లినది నీవేనా?
 రమ్ము. ఒక్కసారి కొగిలించుకొననిమ్ము. (జగన్నాథుని కొగి
 లించుకొననతడు)

జ—“కృష్ణా!” యని (స్మృతివీడి క్రందపడును.)

వి—(విసరుచుండును.)

మా—(గొరంగుని చూచి) ఆహా! ఈమహాత్ముని చిన్ననాటనుండియును చూచుచున్నవాడనేయెనను నేడేమో కొత్తగాకాన్నియచున్నాను. ఆశేషస్స—అలావణ్యము—అసౌందర్యము—అశాంతము—ఏమిది! వీరిని చూచుటయేతడవుగ నాశరీరము పుల్కరించుచున్నది. నాపాపములో—అవిగో నాపాపదేవతలు—అనాడు నేచెఱపెట్టిన స్త్రీ—నాపైదుముకుచున్నది—అనుగో—నాడు నేనాధపెట్టిన బ్రాహ్మణుడు—నాపై కురుకుచున్నాను—ఏమనుచున్నారు? ఆయనను నేవీచుడనిరా? అట్లే నేవీచెనను. నన్ను విడనాడిపోవుదురా? ఏమి! నాపాపములు బయలుపెట్టుమనుచున్నారా? ఒకటియా? కాదు—తలచుకొనిన గుండెలుజల్లుమనుచున్నవి.

గీ. ఘోరపాపాధికాగమగుడను, నిక్కు
నీవడక్కలే కావారు నిక్కలాత్మ,
యిప్పుడు కన్నీళ్ళతోడ నేనిదె తనీయ
పాదకమలము కడిగెడువాడ దేన!

క్షమించకున్న మీపాపములు విడువను.

గా—నీవెవనియెడ నపరాధమొచ్చితినో వానిపాపములపైబడుము.

మా—(నితిపాదములపైబడును.)

ని—నాయనా! భయపడనలదు. ఈమహాత్మునిదృష్టి ప్రసారముచే నీపాపములు హరింపబడినవి. (లేవదీయును.)

మా—(విష్ణుప్రియపాదములపైబడి) అమ్మా! విష్ణుప్రియా! అపరాధి నైతిని. క్షమింపుము. క్షమింపుము.

వి—నాథా! మీకృపాపాత్రుడే—రక్షింపుమని వేడుచున్నాడే!

గౌ—మాధవా! చూచితివా! ఎవనిని గాధించితివో వాడే నిన్ను
రక్షించినాడు. ఏకాంతము చేయబట్టిచితివో ఆకాంతయే నీ
యెవ జాలిబడుచున్నది.

గీ. మాధవా! రమ్మ మనలోనమనకు నెప్పుడు
సాగుపులేలేవు భజనసల్పుడముగాకి!

ఇంపుమీరంగ నను గొనిలిగనిమ్ము

అప్పటికిగాని తృప్తికాడయ్య నాకు! (కొనిలిగనికొనును)

మా—(స్మృతితప్పి, 'కృష్ణ' యని పడును)

ని—కృష్ణపరమాత్మకు జే!

(జెనపడును.)

రంగము—3.

నవదీపకట్టణపీఠి.

[ప్రవేశము:—శంకరశాస్త్రి, నీలకంఠశాస్త్రి.]

శం—ఒరేయి! నీలకంఠ! ఇక మనపరువు దక్కేట్లులేదురా!
ఎక్కడచూచినా గౌరంగానిపేరే! ఎంతమంది కుంటివాండ్రు,
కుటులు, గ్రుడ్డివాండ్రు, బాగుపడిపోవుచున్నారరా! ఏదో
మంత్రమున్నదిరా వాడిదగ్గర. వైగా ఇదివఱకు మనకువచ్చిన
గౌరవము, మనము సొపాదించుచున్న శాలువలు అన్నీ యి
ప్పుడు గౌరంగాని పరమైపోవుచున్నవిరా. అదిగాక వాడు
భజనచేస్తూయుంటే చూచినవాళ్ళందఱూ అందులో జేగటమే
మన అవైతం అధ్వాన్నం చేసి మొన్న వీడుకూడా వాడితో
చేరి 'తై' యని చిందులుదొక్కుచున్నాడు. నేనుపిల్చి చీవా
ల్లువేస్తే అప్పుడువచ్చాడు.

నీల—మనవీధిలో రాత్రి ఎవరూ నిద్రపోలేదు. జెల్లెనాళ్లూ ఒకటే భజనాలు—ఒకటేకొడుగులు—ఒకటేగజగిడలు—మేజెల్లెలు చినులు. అదేమిటో? శారా గుడి మొగ్గ పూస్తే నాకు గూడా చినులుద్రోక్కాలనిపించింది.

శం—నీమొగ్గ మొగ్గ అనినాడు సూర్యునివచ్చి ఏమేమోజేలి నాడు. నేను అయ్యకు నాటి చామడునా!

నీల—సోగాని. పొయ్యేటకుట మాచావ్రాము. ఎలానల్లవేసు కొన్నాడో! మాకినటనిన్నానుగ్ని బాన్సుగాగ్గి త్రిప్పివేస్తున్నాడు. శారా గుడి పడకపోతే, బాకిలుగులిక మనకు అొత్తునున్నాడు.

శం—నాన్సిను మనకత్తులోఉందా? పిల్ల మూడునగుచలవచ్చి త్రాగి పడిపోయినాడు.

నీల—కుడితుడనేనా? ఊర్లో అతెన్నకోకుడావేస్తున్నాడు. ఇంతచదువెన్నోనాచా? నా?

శం—అమక్కి గియకున్నేనాడట. అది పడిచిచినాడేమో! దాని కేగాని, ఏడినెనాము ఏమిచేస్తారోమాడార? ఉడనాళ్ళుడర్ని పోగుచేసి వేచాడేయి—చిస్తేలుచాడిస్తోడట—ఒకతెరాధట—ఒకతెనక్కణటు—ఒకతెనక్కభామట—తనేమో క్కొట్టోడట—దోహం నక్కొక్కను క్కొట్టవేష మూరిపోవాలట.

నీల—నీకలాజెలిసిందా!

శం—ఎలాగా! రాత్రి సూర్యవిడవతు వచ్చింది. నెయిలిపింధం కావా లాడూకూర్చుంటి. ఇక వీళ్ళముందు బ్రతుకేలేకుండాఉన్నామురా! మాటలు నీలకినీ! పీడ్లసాధించే ఉపాయంచెప్పు

నీల—మనము మాధరజగిన్నానులిక చెప్పుకుంటే లాభంలేదు. ఇది

వజ్రము భజనలుచేసేవారిని తన్నేవారు. ఇప్పుడు భజనలుఆజ్ఞే వారిని భజనలుచేయుచున్నది బ్రతిమాలుచున్నది. మనము ఖాజీసాహేబువారిదగ్గర మొఱబెట్టుకుందాం. ఇంకాకొంత మందిని పోగుచేసుకొనిపోదాం.

శం—ఎలాగైనా వీణ్ణిఊల్లోనుండి లేవగొట్టితేగాని మనపలుకుబడి యుండదు. ముహూర్తం కావలిస్తే వాడేచెప్పాలట. బ్రాహ్మణార్థమునకు బ్రాహ్మణకావలిస్తే వాడుపూపించాలట. మత్రమునకు వాడేపంపాలట—వాడుపంపితేనేగాని వీళ్ళు వీళ్ళతాతలు పదిత్రోగారట. (అలోచించి) సకేకేపుడయము అందరంగలసి సాహేబుగారిదగ్గరకుపోదాం—ఒకేయిసీలకొరం! అక్కడమాత్రం నీవేమాట్లాడాలి.

నీల—అందుకుసందేహంఏమిదుకు! అంతా నేచేస్తాకాదూ—వెడదా రండి. (నొప్పుచుండును.)

రంగము—4.

నవద్వీపపట్టణము—ఖాజీసాహేబ్ స్థానము.

[ఖాజీ, పౌధాని, శంకరశాస్త్రి, నీలకంఠశాస్త్రి ఉచితాసనముల కూర్చుందురు.]

ఖాజీ—పౌధానీ! నిన్నవచ్చిన మహాజను చదువుము.

పౌధాని—మహాఘనతవహించిన సాహేబుగారికి నవద్వీపపట్టణ కా పురస్తులు, పండితులు వాగ్విసుకున్నవిషయములు:—మావీధు లందు గౌరాంగుడను పిచ్చివాడు రాత్రింబవళ్లల్లరిచేయుచు సంచరించుచుండుటచే మాకు నిద్రాహారములులేకున్నవి. ఆ పిచ్చివాడు పిచ్చిపిచ్చిగా భజనలనిపేరుపెట్టి, కొంతమంది యువకులను తనవలలోవైచుకొని మమ్ములను భయపెట్టెను

న్నాడు. మామతము పాడగుకాలమువచ్చినది. మాయెట్లు
దోచుకొనిపోవుదురను భయముకలుగుచున్నది. తమరు విచా
రించుటకు ప్రార్థించుచున్నాము. చిత్తగించవలెను.

నీలకంఠశాస్త్రి.

భాజీ—సో. శాస్త్రులవారూ! ఇందులో మీమతిముసకుగాని, మీ
సంఘముసకుగాని ప్రసాదమువచ్చిన దేమియులేదే!

నీల—ప్రభూ! మామతి మెట్టిదియో తమరు ముందుగా వివర
యును. సుదమణిసేయక, భజనలుగావింపక, అల్లరులుసలు
పక, చిందులుదొక్కక, సకలాంతర్యామియైన భగవంతుని
మనస్సుసందేహ్యముచేయవలయును. గౌరాంగుడు ఇందు
లకు విరుద్ధముగా ప్రవర్తించుచున్నాడు. కావున మామతి
ముద్దరించి మాయమగు దయయొందును.

భా—సో. భజన లావుడలచేయుచుటకు కొత్తలులగు మాధవ
జగన్నాథుల కిప్పుడే ఆర్జునతీర్థల పంపించెదను. మీరుడయ
చేయును.

శం—దేవా! చెప్పటకు సిగ్గుచున్నది. మాధవజగన్నాథుల నీవ
ఆకే వాడునెలలోనైచుకొన్నాడు. అందువలననే మామతి
ముస కుతిలికిరిముపట్టినది.

భా—మాధవజగన్నాథులకు మీ మతిసాప్రదాయములు తెలి
యవా?

శం—తెలియకేమి? గౌరాంగుడు అంచమిచ్చి వారిని మెడలకుండా
చేసినాడు.

భా—అట్లయిన నేనే తగినసాగ్రితచేయించెదను. తమరు డయచే
యును. (నిష్క్రమించును.)

శాస్త్రులు—సలాములు.

(నిష్క్రమింతురు.)

స - గ ము—స.

చంద్రవేదపూజము—కాదా గునిగృహము.

[కాదా గుని, విశ్వవేదము, విశ్వవేదము, భక్తి
భక్తియనుచు పాఠం.]

కు - గ ము—గునిగృహము.

క—శ్రీవేదముల, శ్రీవేదముల, దేవనార్యశ్రయ-దేవదేవ.

అ—దేవదేవకుమారు, దేవదేవము, దేవదేవము, దేవదేవము,
యవదేవము.

చ—గోకులములకును-గోవిందములకు, శ్రీకులములకు,

శ్రీకులములకు.

కోకులములకును, గునిగృహములకును-శ్రీకులములకును
శ్రీకులములకు.

పాశ్చాత్యము, పాశ్చాత్యము, పాశ్చాత్యము, పాశ్చాత్యము,
భక్తియనుచు—ప్రవేశము.

కా—భక్తియనుచు! శ్రీకులములకు, భక్తియనుచు.

గీ. అగ్రమునియెఱుంగె, యిశ్వ, అగ్రముని
భాగ్యములను నే? భక్తియను!

మహిమయెలయక శ్రీకులములకు నచి క,

చానములకు మహిమయెలయక?

అకారణముననే కొందఱు తమకొనసాగింపు గోచారుడనియు, శ్రీ
కృష్ణుడనియు, శ్రీరామచంద్రమూర్తియనియు, నారాయణుడనియు,
వేదములకుని పిలుచుకొనుచు తరిపునున్నాడు. ఇందల కళావి
భువనశ్రీయే తాత్పర్యము—మహిమయెలయక—కొలకనాల్లలో
మనముచిరుమును అన్ని దేశములకు పోవలసియుండును. కావున మీ

వచోధోరణి నెఱుంగగోరుచున్నాను, నిత్యానందా! భక్తినిగురించి
యుపన్యసింపుము.

ని—తమయాజ్ఞ సతిక్రిమింపజాలను. సోదరులారా! వినుండు నేను
మీకన్న సేవిషయమునందును సధికుడనుగాను. మన్నాఘని
యాజ్ఞానుసారముగఁ జెప్పుచున్నాఁడను. భక్తి రెండువిధి
ములని నా ఆభిప్రాయము (1) భగవంతుని కుమారునిగా భా
వించి మనము తరించుట—అనగా, శ్రీకృష్ణుడు తమ బిడ్డ
యని యశోదానందులు, దేవకీవసుదేవులు, లాలించి, ప్రేమిం
చి, అతనితోడిదేలోకమని భావించి, ఎట్లు మనలి తరించినో
ఆవిధమున మనమును తరించుట. కృష్ణవిగ్రహమున కుపచర్య
లు గావించిగాని, లేక మన శిశువులకే కృష్ణునిపేరుపెట్టుకొని
గాని లాలించి తరించుట (2) ఇక రెండవమార్గ మేమన—భగవం
తుడు మన స్నేహితుడనిగాని బాధువనికాని భావించి తరిం
చుట— అర్జునాదులు కృష్ణుని ముఖ్యస్నేహితునిగా భావించి,
ఒకరి రహస్యము లొకరు చెప్పుకొనుచు ఒకరినై ఒకరు ప్రేమ
కలిగి, శరీరములు వేరైనను, ఆత్మలొక్కటియని భావించి
నట్లు, మనము భావించిరెంచుట.

గా—ప్రియా! నీయూహలను తేటబజపుము. నీవును దేశదేశముల
కరిగి స్త్రీలోకమున కాదర్శకప్రాయముగా నుండవలయును,

వి—నాథా! నాకుదోచిన దొక్కటియే విషయము. మనకురు భగ
వంతునకును, భార్యాభర్తలకుండు అసన్యసాహస్యముగు
ప్రేమ. జీవాత్మలము మనమందరము భార్యలము—భగవం
తుడు భర్త. మనమందఱ మన్వత్వంతులము. ఆయనస్వతిం
తుడు. కావున నామహానుభావుని, రాధ-గోపికలు, ఎట్లు
ప్రేమించినో అట్లు మనమును ప్రేమించి, మోహించి, తరిం

చుట. ఇదియే గొప్ప భక్తియని నామతము. కాని స్త్రీలకు మాత్రమిగోడవ లనవసరము—వానికి కేవల భక్తిపాద సేవచే మోక్షము లభించును.

(పెరలో) ఓనవద్వీప వట్టణవాసులారా! మన హృభువగు భాజీ సాహేబువారియొద్ద వినుడు.

శా—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమని హృభువువాని కొన్నిశాసనము?

(హృభునిప్రవేశించి ఆజ్ఞాపత్రమిచ్చుచు. నిత్యానందుడు చదువును.)

ని—నేడు మొదలెవ్వరును తాళములుపుచ్చుకొనిగాని తప్పెటలు పుచ్చుకొనిగాని, ఒకరుగాని, నలుగురుగాని, కలసి చదులుద్రొక్కకూడదు. భజనలుచేయకూడదు, ఇరువురుగాని ముచ్చురుగాని కలసి ఒకచోట కలువబడిరాదు. కేకలువేయరాదు. నివరియించియుండును శ్రద్ధము కలుగరాదు. గ్రామములయు నిశ్శబ్దముగా నుండవలయును. ఇందుల కతికృమించునారు విచారణలేకయే కారాగారములందుంచబడుదురు.

భాజీనాహేబు

శా—దేవా! ఇదియేమార్గము?

ప్ర—ఈయంతరుప్ర మిమూలముననే కలిగినది. మీరు నీధులనెట్లు నల్లరులు చేయుచున్నారని మీ బ్రాహ్మణులలో కొందఱురద్యాదుచేసిసండుస-

శా—అట్లయిన మేమిదిభజనలు చేసికొనకూడదా? అందఱమొక్కటై కరతాశిధ్వనులచే ధరమాత్మను పిలువకూడదా? ఇందువలన ఇతరులకేమిసప్తము? ఆయనవిగ్రహ మూరేగించుటకును, ఉత్సవములు చేయుటకును సేతులేదా?

ప్ర—నా కిదియంతయు తెలియదు. భాజీస్థిర మొలబెట్టుకొనుడు (పోవును.)

గా—మొఱబెట్ట కొనుట క కార్యమును మేము చేయుటలేదే?

గీ. ఒకరి కింకారమూహించు మొకరవలె
ఒకరికై మేలె యోచింపు చుందుమెప్పుడు.
ఒకరిపల్లెల్ల దూషించు మకట! మనమి
ఁబల? మొఱబెట్టవలయునో యే వెలుగ!

హా! గోపాలకృష్ణ! ఏల యిట్టి శాసనములు ప్రివర్తిల్లజేసితివి. నీకు
గాని, నీభర్తలకుగాని, దాతరుదాసుడనై యుంటినే!

ని—మహానుభావా! ఇవి యన్నియు మహాపట్టణాభిజల మేలుకొఱకే!
ఇట్టి కట్టమొక్కగాని ప్రిజలలో నుదేక ముద్భవించదు. ఉద్రే
కముకలిగినగాని సల్య నొక్కఁకై యే కార్యములు సాధింపజ
రు. శాసనోల్లంఘనమే ప్రిధానాచరణీయము.

గా—శాసనోల్లంఘనమో - యేమో. నాకు తెలియదు. కాని, నాకృ
ష్ణునిగాని నేరుడలేదు చూడ!

గీ. నాప్రిభువు, నాచెలిమికాదు, నామనోహ
రుడు, నాస్నేహి, నన్నేలుచుండువాడు,
ముగ్ధగోపాలుడా జగన్మోహరుడు,
వానినోరారపిల్వక బితుకుఁబల్లు.

కృష్ణ! నీమెడల నే నేమహరాధ మొనర్చితివయ్యా!

శ్లో. నిబద్ధమున్దా జరిగింప యాచే
సీరంధ్రైవనోన్నతి ముక్తికంఠమ్
దయాంబుధే దేవ! భవత్కృపాక్ష
దాక్షిణ్యలే కేన సకృన్నిమిచ.

ఉ. వేమరుకేలుమోడ్చి నినువేడెద నేనెలుగెల్లి యిత్తరిన్
నామొఱయాలకింపు, కరుణానిధి! దీనశరణ్య, సంతతో

దామ భవత్కృపారస సుఖా మధురాద్భితరగ పాళిలో

నేమికొంటి? నాపయి ఒకించుకనించిన నందనాదనా!

హోగోపాలకృష్ణా! నీముఖారవిందమేమి? నీబాల్యమేమి? నీకటాక్ష
మేమి? నీచిరునవ్వుమి? నేను నిన్నువిడువను. విడువజాలను. ఎన్నిశా
సనములు నీవు పనిపర్చిపజేసినను సరియే. నిన్నుగూర్చి దేశదేశము
ల, వీధివీధుల, ఇంటింటిచాటింపకమానను.

శ్లో. తత్ కైశోరం తచ్చవక్త్రవిందం

తత్ కారుణ్యం తేచలీలాకటాక్షాః

తత్ సౌందర్యం పాచమందస్మితకీర్తిః

సత్యం సత్యం దుష్టభావైవతేషాః.

శా. ఆకారుణ్యకటాక్షవీక్షణము, లాయుదపులేగ్రాయ, మా

ఆకారద్యుతి, ఉదరస్మితముతీరా, మోముచక్కండనా,

శాకైజాయపదాబు, లానడల మొయ్యారంబు, లేవేల్పులగా

దేశాలాబునలేదు లేనినుచు నే న దేనిజాటినిచెడ

(అవశుడైయుండును. భక్తులుకచారములుసేయుచుండ వెరవకును.)

రంగము—రీ.

ననదీప్తపట్టణవీధి.

(భక్తులును-వెనువెంటసిపాయెను.)

భ—అయ్యో! ఎంకష్టమొత్తకష్టము. భజనలుజేసినందులకే ఖైదునకు

పోవలయునా? గారాంగుని ముద్దుమొగము గొంచినంతట

నే వానినోటలియ్యని కృష్ణనామము వినినంతటనే, తన్మయు

లమగుదుమే? ఆసుఖంబింక ననుభవింపము కాబోలు!

సి—అరే- పదవోయి- వాడికి ఇదే గతిపట్టుతుంది. (నిష్క్రమిం
చును.

మరియొక భగ్గుడు - సిపాయి.

భ—ప్రభువాజ్ఞలనుకొంపంతలుచేసి మీయిష్టానుసారముగా చరించెద నేమిరా? మామతముమాని! మీమతముమీది! మీకుదేవుడు లేడటరా? మీరుభజనచేసకోరా? మేముచేసకొంటే తప్పదు.

సి—తప్పి, ఒప్పి; నడగోయి (కొవ్వరు.)

భ—హా! నారాగ! బాధ! బాధ!

సి—వాకిగతియిదే. వదనోయి, (నిష్క్రమింతును.) *

[నితి—నారాగనుక ప్రవేశింతును.]

నితి—మహాశా! ఇప్పుడిది సుమాగు పెంతునకలకులగులు యజమానులు శైకులొనున్నాను. దేవతయు నిష్కలువదియున్నది. ఏముక్తిమార్గమును సూచింపరా? కేదోలేలో మనమాతురువచ్చును. తనువది ఏదిక మోముచూపువాడేయుండగు. ఇదిమీ మ స్మృతామనము కాదుచేయువాడే కనుమీచును.

మ. హలకకరాని మహాస్త్రిగూసములకుక శాలయ్యభక్తాళి; నవ్వలకుక దానయిపోయె మీడిలిభి! భూపూజాకహాయత్తు

* (ఇచ్చట సిపాయీలుగోరవ్వము నటకు లనేకవిధములుగా చూపవచ్చును.)

1 స్త్రీలను చెజుబెట్టిచుటకై పగిల్తములు.

2 భజనచేయువారిని శాధించుట.

3 నామములు భగిదుచారిని నిష్టపెట్టుట.

4 ఇక్కడలో వస్తువులు మెలవేయుట.

5 సాధువులను కారాగృహము పాలుచేయుట.

నిలిచె; పండితులెల్ల నేలియిడుమన్ నిజజల్గునజూచుమా
టలకుఁజూచ్చిరి; జేవ, యిహెడ కష్టంబెల్లు గట్టెక్కునో?

శా. మీదాఁపత్యమునందు భక్తిమెయి, నావమీ, భక్తవారాబు లె
ట్లో వైద్యంబునకోర్చి, కృష్ణభజనోద్యోగాను సక్రాత్తులై
మీదేభారమటంచు కొందరముమిమ్మెగొల్పు పన్నారమో
భూదేవోత్తిమ! మమ్ముఁ దావక కృపాభోరా?లో మూచవే!

గా—(చిరునవ్వుతో) నేనెమిచేయగలను. నేనుచు నీవలెనే ఆకృష్ణభ
రమాత్మకు దాసానుదాసుండనే!

గీ. భక్తులఁబరీక్ష జేయ, గోపాలకృష్ణు
డిటులె, కష్టపరాపరలిచ్చు పండు!
శాధలందోర్పు మనకుండవలయుగాని
శాంతసమయాల శాంతశాంతిసక్తియేల?

ఐనను, ఐకమత్యము, శాంతము, ఆత్మికత, మనకుగలదేని, ఇట్లొకప్పు
ములెన్నియైనను దాటగలము. కావున నాకొక్కయుపాయము సూడ
గట్టుచున్నది. కాని ముందీప్రశ్నకు సమాధానముచెప్పుము. మీకొ
దఱకు, నిప్పుడు, పూర్వమున్న విశ్వాసము నాయాదుగలదా?

ని—మాకొదఱకట్టి విశ్వాసము, చూచాములున్నాతనఱకుఁగను
నట్టిదే. మీరేమియాశ్చరించినను చేయుటకు సిద్ధముగాను
న్నాము.

గా—అట్లయిన నేటిరాత్రి అందరును తమచేతులయందు దివ్యేలును
తమమొగిలులయందు నామములును, తమశిరస్సులయందు
నెమిలిపింఛంబులును, దాల్చి ఏకగ్రీవముగా కృష్ణభజనచే
యుచు నావెంటరావలయును. తదుపరివిశేషములు నీవేచూచే
దవుగాక.

ని—మహానుభావా! అట్టి ఏర్పాటులు చేయించెదను: స్త్రీలు కూడ రావలయునా!

గా—నాయన విశ్వాసముగల ప్రతివాడును రావచ్చును. సీత ప్రేమయి అట్లేర్పాటుల గావింపుము.

ని—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

గా—కృష్ణా! ఏమేమో చెప్పి పంపి చివేసితిని. ఇకముందెల్ల మార్గ దర్శకుడవై యుండువో, యదుకులతిలకా, సీతకు దుష్కృత్యము ను లేకుగదా!

చివ్రవాకము—అనితాళము.

క—యదుకులతిలకా ఎందుకునిర్ణయ ఎవరున్నాకురా! ఈధర్మ లోభానివ.

ల—సన్నిధి నీవని సంతమువేషితి, చరణమలములు సన్నుతి శేతురా ఆయదుకుల,

చ—పరమునినులిపిని వాంఛితింకలవచ్చి, వారిశాస్త్రిభండన, సుగుణ సుధాకరుడవునీవే, గిరిధరమాకీనర గర్భపుత్రీనాన, నన్నాడ నిచరాడి, యదుకుల! (పాడుచు నిష్క్రమించును.)

రంగము—7.

ననన్దోపపట్టణము—నివాణపువీధి.

[ముందునిష్క్రమించుచు, వెనుక భక్తులును, పాడుకొనుచు

[ప్రవేశింతురు.]

వి—మీరెవ్వరును భయపడవలదు. మీరు నాసోదరులు నేనుమీ సోదరిని. నేను ముందునడితును. ముందునాపాగ్రాము పోయిన గాని మీపాగ్రాములు పోవుగదా- ధైర్యముతో రిండు జే! కృష్ణపరిమిత్రుకు జే!

భ—కృష్ణపరమాత్మకు జే !!!

వి—నాయనలారా !

శా. లోలోనెచ్చటనేనిడాగి మనలన్ స్క్రొక్కించు కామాదులన్

లోలోనన్ నశియింపజేయగల బాలుండా జగన్మోహనుం

డేలా? డైంగల శత్రునర్గముల వండింపగ రాడిందు? మం

దాలన్ మేపుచు బృందలో నిలుచునో? దానిందు విచ్చేయునో?

నిత్యానందుడు—(ప్రవేశించి) అమ్మా! నీవు వెన్నకరుగుము అది

గో సైనికు లాయుధపాటులై వచ్చుచున్నారు- నేనుముందుం

దును-

వి—నిత్యానందా, అట్లేగాని, నేటిసమరమున నాదేసేనానాయక

త్వముని నాభర్తగా రాజ్యపించినారు కావున నేనేముందు

నడుతును.

ని—అమ్మా! ఆయన ఆజ్ఞలసతిక్రిమించుటకు మాకెవ్వరికి నిష్ఠము

లేదు. అట్లేకానిమ్ము-

వి—ఆశ్చర్యమరు నా నాధునివెంట నుండును మేముముందునకు

పోయెదము. అన్నలారా! రండు-రండు అరుగో ఆయుధ

పాటులు—

(నిష్క్రమింతురు)

శా—(ప్రవేశించి) నిత్యానందా! ఏదీ విష్ణుప్రియ?

ని—అదిగో మహాత్మా! ఆసైనికులమధ్య నున్నది.

శా—నితీ! పొరకడితివే? ఆయుధపాటులంటివే? ఏవీ? ఆయుధములు అందరును భజనచేయుచున్నారే?

ని—ఏమాశ్చర్యము- ఏమాశ్చర్యము? అందరును ఆయుధములు నేను బడవైచి విష్ణుప్రియకు సమస్కారములు చేయుచు భజనచేయుచున్నారు- సైనికులేమి? కృష్ణభజనలేమి?

గౌ—రమ్మ! మనమేగి పారికంఠములలో పుష్పహారములు వేసి చందనమలంది ఉపచారములు చేయదము. పాదము వారెంత అలసిపోవుచున్నారో చూడము.

ని—మహాత్మా! అరుగో మరల కోట నకోట్లు సైనికులు నచ్చుచున్నారు.

గౌ—కాదు, నిత్యానందా! కృష్ణభక్తులనుము. సైనికులను మాట నాచెవిని బడసేయవలదు.

ని—ఓను మహాత్మా! మరలపీరును అట్లే ఆయుధములు నేలబడవైచి భజనగావించుచున్నారు. ఏమి నవదీప్తి పట్టణాస్త్రవ్యుల భాగ్యరేఖ! అదిగో విష్ణుప్రియయు నానందముతో వచ్చుచున్నది,

[విష్ణుప్రియ ప్రవేశించును]

గౌ—ప్రియా! ఎట్టిమనకార్యమున కొడిగట్టితివి అందఱ నొకసారి భక్తలోకములోని కెట్ల మార్ప గలిగితివి?

వి—నాకేమియు తెలియదు, ఇదియంతయు మీమహిమయే.

గౌ—కాదు బృందావనాధీశ్వరుని ఆశీర్వాదము. ఎట్లు నీవెంతకు ముందు గోపబాలుని ఆలమేపుటమాని రమ్మూటివని భక్తులు చెప్పుకొనుచున్నారు. నీవు పతివ్రతపు కావున నాతిడు భయపడివచ్చి ఆసమూహములో చేరి అందఱ హృదయముల మార్చియుండును—కాని ఖాజీసాహేబుదుగలడా?

వి—లేదు. ఆతడురానేలేదు.

గౌ—అట్లయిన నేనును నిత్యానందుడును చేరివచ్చెదము. మీరింట్టి కరుగుడు. ఇంకను భజనలాపవలదునుమా!

(గౌరాంగుడు, విష్ణుప్రియ, చేరియొక వైపునకు నిష్క్రమింతురు.)

ని—ఏమి అద్భుతము! ఇట్లన్నజైన దిగియుండెనా?

సీ. మాటమాత్రమునఁ గోరినకోట్ల గా
 కృష్ణభక్తులను రప్పించినాడు,
 ఒక్కక్షణము యుగ మ్మోయనఁ గాలమ్ము
 వోసెను భయముపోదోసినాడు,
 కిరీటీపికి పోభల్ గొప్పపట్టణమెల్ల
 వెళ్ళెయి బసలు గావించినాడు,
 పోణగొడ్డములైన పరిపంథు లయదేర
 శాంతరిసమ్మునే జల్లినాడు
 గే. కత్తులు, కిక్కిరింపలక బూని కంత నాశ
 ములను ద్రోవవచ్చెను శత్రువులను పుష్ప
 మాలికలచేతఁ బూజించు మనసువాడి
 లింపభర్తుడో? గాక, భక్తిభావో?
 నాల గోపాలకృష్ణ భూనాలవరుడో?
 (నిష్క్రమించును.)

రి గ ము—రి.

[నవద్వీపపట్టణము, ఖాజీసాహేబ్ స్థానము, ప్రధాని,
 ఖాజీమాత్రమే యుండురు.]

ఖా—పరీధానీ! ఈ ఆశ్చర్యమేమి? అంతయు వింతగానున్నదే
 ప్ర—నాకు నేమియు దోచకున్నది పరీధా !!!—అరుగో నిత్యానం
 దగౌరంగాలు వచ్చుచున్నారు.
 ఖా—వానిచ్చట బంధించినదో?
 ప్ర—బంధించుటకు నేవకు లేరి నైనికు లేరి! నవద్వీపపట్టణమంతయు
 ఆమహాత్ముని ఆధీనమై యున్నది. అయనశత్రువులందఱును
 నేడాయనకు శిష్యులై యున్నారు. మనయుద్యోగులందఱును

ఆతనిభక్తులై యున్నారు. ఇప్పుడాయన యేహోభుక్త. ఆయన యే సర్వాధికారి.

భా—అట్లయిన మనస్సోణములు?

ప్ర—ఆయన శాంతమూర్తి - అజాతశత్రువు. కరుణాలవాడు. మహాత్ముడు.

[నితి, శంకరాగుడు, పోవేశింతురు.]

శా—సాహేబుగారూ !

భా—(వణకుచు) పోధానీ—పోధా- నీ

శా—సాహేబుగారూ ! ఏమియు భయపడవలదు. వణకవలదు. మా తండ్రిగారును మీరును ఎక్కిసఖ్యమున నుంటిరో నేను విని యుంటిని. అట్లే మనము నుండవలయునని నాకోర్కె. ఎవరి మతమున వాడేయుండవచ్చును. స్నేహమునకును మతము నకును సంబంధమేమియు లేదే !

భా—ఏమి ! ఈతనియారు నివ్యకళకాన్నించుచున్నది. ప్రేమరసము మూర్తిభవించిపట్టున్నది. అదిగో! శంఖము అదిగో! చక్రము కృష్ణుడే ! నామనసునందేదో మార్పుగలుగుచున్నది. ఈతని సేవింపుమనుచున్నది. ధ్యానింపుమనుచున్నది. కౌశిలిండుకొ నుమనుచున్నది. అవశుండై బోవుచున్నాను. పోధానీ, ఈత డైద్రాద్రాజులికువో, మహాత్ముడో, (పాదములపై బడును)

శా—కృష్ణా ! యని స్మరింపుడు. నాకానందము కలుగును (లేవడి యును.)

భా—ఏమి కృష్ణా యనవలయునా? నేను మహామృదీయుడనుగదా కానేమో ! ఏమియు తెలియకున్నదే నాజిహ్వానాకు స్వాధీన ములేదు కృష్ణా ! కృష్ణా ! ఆహా ఏమిసుఖము! శంకరాంగ

కొగిలించుకొననిమ్ము (కొగిలించుకొనును) (స్మృతినశించఁ
బడును.)

ని—(ఉపచారములు చేయును).

ప్ర—కృష్ణా యనికేకవేయుచు (కరుగిడును)

భా—(లేచి) ఆహాహా! ఏమి చల్లందనము! నాయనా నీవలన నాజ
న్మతరించినది. నాఅపరాధములను మన్నింపుము! మరలకొగి
లించనిమ్ము!

గౌ—నేడు తమరు మూడు వాగ్దానములు గావించవలయును అట్లు
చేసినచో కొగిలించనిచ్చెదను.

భా—మూడుకాదు, మూడువందలు చేసెదను. కొగిలి! ఆనందము!

గౌ—మామా! ఒకటి, చెరలోనున్న భక్తులనువిడిపించుట. రెండు,
వారికయిన నష్టపరిహారమొసంగుట. మూడు, వారిమతము
జోలికి తమరు పోకుండుట.

భా—ఈ మాత్రమేనా? ఇవియొకయుపకృతులేనా? కేవలభక్త
కుటుంబములై, లౌక్యసంబంధములేని వారికి జాగీరులను
కూడ వాసియిచ్చెదను.

గౌ—(కొగిలించుకొని) మామా! అదృష్టవంతుడవు. ఆనందమనుభ
వింపుము.

భా—(అవశుడైపడుచు కృష్ణాయనును.)

గౌ—నిత్యానందా! కృష్ణ నామస్మరణ మహాత్మ్యము చూచుచుంటి
వా? ఎట్టివారివైన నిట్టెలోబడిచుకొన గలదు.

గీ. అనలుడేభంగి ఘోరకాననముఁగాల్పు,

అనిలుడేభంగి మేఘంబులట్టై చీల్చు,

అటుతె, కృష్ణనామంబు పాపాళిడుల్చి,

శాశ్వతానంద మొనగూర్చు సాధుచరిత !!! (తెరపడును.)

౪౦౫ ము—9.

కారాగృహము.

[కారాగృహ, నిత్యాశ్రమము, విష్ణుప్రియ కృష్ణగానముచేయుచు
కూర్చుండుదురు—శ్రీవాసుడునచ్చి కూర్చుండి
భజనచేయుచు వున్న.]

గా—శ్రీవాసా!

గీ, ఏనెఱుంగుదు నీకష్ట మేనెఱుంగు
దును తనయుమృతి; నైన నెందును చలి. ఈ
నట్టినిచి వ్రమింపడం చందనకును
తెలియజేయుటకై నేను కలుకుచున్నది.

గీ, ఇంతలోనఁ గుమారునిచ్చుతి; విశేష;
భక్తిసంస్కారముతో నీకు భజనలిచుట;
కష్టసమయమునకొకఁడొకఁడొకఁడు సేతు
కతిపావనమైన గోపాలుభక్తి.

ప్రియా! చూచితివా! ఇంటియందు ఒక్కచేయగు బాలకుడు మర
ణించినను, ఈమహాత్ముడు విశ్వలభ్యతతోవచ్చి, భజనచేయు
చున్నాడు. 'భక్తియచిన్లుండవలయు' 'భక్తుడన చిన్లుండవలయు'
నని లోకంబునకు బోధసేయుచున్నాడు. శ్రీవాసా! సేతనయుని కథే
బరమిందు దెప్పింపుము. పాణిములున్నవేమో చూచెదను.

శ్రీ—మహాత్మా! ఇంకెక్కడిపాణిములు! దాని కేమి భజన లోపించి
నామనస్సునకు నొప్పిగలిగింపకుండు.

గా—ఏదీ శవమును దెప్పింపుము.

శ్రీ—(స్వ) ఈమహాత్ముని ఆజ్ఞలను తిరస్కరించుటకు పీలునులేదు.
భజన విషయానికొప్పుటకు మనస్సునురాదు. (నిష్క్రమించి
బాలునిశవమును దెప్పించివెళ్ళును.)

గా—(శనముఃపూచి)

గీ. బాలభానుతేజ ప్రిణంబులున్నవే?
పలుకరావె? నిమిని పిలుచుచుంటి!
నాన్న, అమ్మ, బంధులెన్నంగరానట్టి
దుఃఖమొంది, అడలుమరుకుమార!

[బాలుడు పైకిలేచి నమస్కరించి]

గీ. కృష్ణ! నీసమ్ముఖమ్మున నీశరీర
మును త్యజించి, యుల్లెమజన్మమున నహిండు
వాడ; రక్షింపు; మన్మనోబంధరంబు
తాపకపదాబ్జముల నెప్పుడవులుగాక!

(శనమై నేలవారిలును.)

గా—చూచితిరా! మరణమన మరియొక దేహమును ధరించుట. ప్రాత
పుట్టాబుడిచి నూతనవస్త్రమును నరుడు దాల్చుభంగి, ఈ
దేహంబు విడనాడి జీవి మరియొక దేహంబుకాల్చును. మరణ
మనగా మార్పుగాక మరేమియులేదు. శ్రీవాసా! ధన్యుడవు.
లోకంబునకు చక్కనియుపదేశ మొనర్చితివి. ఆచరించి చూ
పించితివి.

గీ. అరయ నిహలోక కష్టసాఖ్యములకన్న
అమరలోకంపు భోగభాగ్యములకన్న
కృష్ణభక్తి యెక్కుడని బోధించినావు
ఆచరణపూర్వకమ్ముగా ననఘచరిత!

అందరును ఒక్కసారి కృష్ణనామస్మరణచేయుడు.

అందరు—శ్రీకృష్ణకరమాత్మకు జే!

గా—భక్తులారా! నా ధాకమనవికలదు, చిత్తగించపలయును. మా

విష్ణుప్రియ “రాధానురాగము” అనునాటకము రచించినది.
అది మనమందరము చేరి ఆడవలయును.

ని—అమ్మా! ఆగ్రంధమేదీ? నిత్యమును పారాయణచేసికొందును.
పూజాగృహంబుననుచి పూజచేసుకొందును.

గా—ఆడినవెన్న సళ్లెయిప్పించెదను. పాత్రలెవరో మీకు తెలి
యునా?

శ్రీ—తెలియదు. ఎందరున్నారు? ఎవరెవ రేడిఫిం చెదిరు?

గా—నిత్యానందము నారదిపాత్ర ధరింపవలయును. అతనికి నాటక
ములో బృందానన ననపాలకోద్యోగ మియ్యబడినది. మా
విష్ణుప్రియ శ్రీకృష్ణపాత్ర ధరింపగలదు. నేను రాధాకుమారి
నయ్యెదను. నాకు మహాకృ. రెండైనను సహాయముగా
నుండి లలితానామధేయము పొందివలయును.

ని—నాలుగేపాత్రలా?

వి—నాథా! నేను కృష్ణపాత్రధరించువో, దాంపత్య మనుకూలము
గానుండునా?

గా—అనుకూలమున కేమి - రాధవలించినది బాలగోపాలకృష్ణునని
మరచితివి కాబోలు!—భక్తులారా! రంగస్థలము సిద్ధము
చేయింపుడు. నిత్యానందా—తగుప్రయత్నములోనుండుము.
శ్రీవాసా—భక్తుల సందఱు నాటకముచూచుటకై తీసుకొ
నిరమ్మ—మాదంపతుల మీలో వేషధారణముచేసికొందు
ము—పొండు.

(తెరపడును.)

[శంకరశాస్త్రి నిద్రపోవుచున్నాడు—నీలకంఠశాస్త్రి
ప్రవేశించి తట్టెను]

నీల—నాటకం—నాటకం—శాస్త్రముగానూ—

శం—(లేచి) పోనిక్కరా—నాటకమా ! పెథవనాటకాలు—

నీల—అదే—అలాంటివిన్నాను. వైరాగ్యశిలిగిరాదా యేమిటి
ఈమధ్య—నాటకాలంటే మంచివన్నాను. అందులోనే కళ
ఉండినాను. ఆవ్వేదేశాన్ని బాగుచేస్తాయన్నాను. ఇంకా
ఇదేమిటి ?

శం—అన్ని నాటకాలు బాగుచేస్తాయన్నానూ ? మొన్నమసం
చూశామా—పేకేమో “భక్తిశిఖామణి”—మొదట
నుండి చివరదాకా బాగుంట్లే—ఆటలు—పాటలు—
చిందులు—చీట్లవేకలు—చివరకు వాడికి భక్తికువిరందట
చూచే వాళ్ళిసునస్సులు పాడయిపోతున్నాయా ? బాగుపడు
తున్నాయా ?

నీల—నాటకం అది ఎలాఉండాలని మీయిద్దేశ్యం—

శం—ఎలాగా; మొదటినుండి చివరదాకా భక్తిరసంలో, ఆదేవాడు
చూచేవాడూ మునిగిపోతూఉండాలి. గార్హస్థ్యం చింతకాయ
పచ్చడిలాగున మధ్య మధ్య భక్తితోకూడిన హాస్యం,
శృంగారం ఉండాలి. అవ్వినాటకాలంటేను. అటువంటి నాటకం
చూస్తే ఇహంపరంకూడాను.

నీల—అన్నీ అటువంటివే ఉంటాయా !

శం—ఉండకపోతే మానిలే—నీవు వెళ్లిచూడు—నన్నెందుకు వేపు
కుతింటావు.

నీల—నటు డెలాడొడాలని మీఅభిప్రాయము ?

శం—తాస్త్రచర్చకు సమయంబోయియిది—బడ్డు, పొడుగు, లావు—
చక్కగాకుదిరి—బొడ్డుగాండి—దుర్గుణలేమి లేకుండా—
తనబిల్లుతను కాపాడుకొంటూ—తన్నుచూచి ఒకళ్లునేర్చుకొ
న్నేండాలి—ఇంకోసంగతి—సమయంకాబట్టి చెప్పుతున్నా
ఇవతల రాముడివేషం వేస్తాడాయె—పక్కకెక్కి, బీడీ—
సిగరెట్లు, కల్లు, సారాయి, బూతులు—బండాలు వెధవచేష్ట
లన్నీ చేస్తాడాయెన్ను—వేస్తేవాడికే నీతి, చూశేవాడికే
నీతి—రాశేవాడు కూడా అలాగేయేమస్తున్నాడంటే—ఇంకేం
కళ, ఇంకేందేశం బాగుపడుతుంది ?—

నీల—అందరు అలాఉంటారా ?

శం—ఉన్నవాళ్లమాటేనోయి—నూటికి తొంబయిమంది యింతే
నోయి—అయితే ఫీటిక్కట్టేనా ?

నీల—డబ్బు ఖర్చుక్కర్లేకపోతే ఎలాంటినాటకం ఐనాచూస్తారూ—

శం—ఎబ్బేమనకోసంకాదోయి, మనబోటివాళ్లు ఎమరుకుండాకూచుం
టే వాళ్లకి ఉత్సాహంగా ఉంటుంది ఆడడానికి. అయినా డొట్లో
శాస్త్రం చదువుకొన్న పండితుణ్ణి. నన్ను గౌరవిస్తే వాళ్ల
కౌతలశ్చేయస్సు.

నీల—వాళ్లు అన్నిఖర్చులు పెట్టకొనివచ్చి, మీకేకాదు. మీఆవిడకి
మీపిల్లలకి మీబాపమరదికి కూడా ఫీటిక్కట్లస్తే యికా
గౌరవం. మీది మరి పండితకుటుంబమేకాదు ? వాళ్లు
హార్మనీ పెట్టో సవరాలో తాకటైటుకుపోతారు.

శం—ఇప్పుడాగొడవంతా నాకెందుకోయి—వస్తానన్నవాడేమో
రాదు. కాకితంలో రాసినవేళకి వీళ్లు తెరెత్తరు. ఈబాధలన్ని
పడిపడి ఆగొడవ చూసేశాను. ఫీటిక్కట్టిచ్చినారాను. నాని
ద్రోహినినందుకు వీడేమన్నాతిరిగి యిస్తాట్టోయి.

నీల—ఇవ్వాళ నాటకం ముఖ్యంగా మీరుచూడాలి. వేరు “రాధా నురాగము”

శం—పేరు బాగానేయ్యింది. ఇది యెవరుచేశారు. ఎవరాడతారు ? గొడవంతా చెప్పు.

నీల—మనంపితూరి చేసినప్పటికీ, మనలను అసభిక్షుల్లో చేర్చుకొన్నాడే, మహానుభావుడు, శాస్త్రాంగదేవుడు, ఆయన రాధి విసోతారట. ఆయన భార్య కృష్ణుడట. మననిత్యానందుడు, నారిదుడు మిమ్ముడటను చూచుటకు తీసుకొని రమ్మని ఆయనయే ఆహ్వానించినారు.

శం—అ! అ! నిజంగా నీలకంఠం! ఆయన మనుష్యమాత్మకాడా కృష్ణమూర్తి యిలావినాడా? ఏమిశాంతి. ఏమిప్రేమ. ఏమిభక్తి. యిటువంటి సంగతి మొదటిచెప్పితే మూర్ఖుడగువాడే అనిచిరాను. అందులో ఆయన వేష వేస్తే— అదివేషంగావుంటుందోయి. ఆయన అక్కడరంగస్థలంలోను, మనంకుర్చీలమీదను ఒళ్ళుమరచే పోవలసిందే.

నీల—శ్రీధాసుని యిట్లా అంతాపర్పాటుచేసారు. అక్కడకుర్చీలులేవు.

శం—ఆయన సన్నిధానంలో ఎక్కడైతేనేమోయి. మనఅదృష్టంనల్ల మనయాశ్రియన్నాడుగాని, మనమధ్యప్రసవలసినవాడుటోయి. సుల్తానంతవాణ్ణి, ఉద్యోగస్తుల్ని, సలబైవేలుసిపాయిల్ని, ఊల్లొవాళ్ళని, మనసీ, శత్రువుల్ని, మిత్రుల్ని, వసిష్ఠిబాలాది కృష్ణభక్తిలో ముంచేస్తున్నాడు. ఆలస్యంచేయకుండా పడవోయి, మించిపోతుంది. అంతాకనబడేచోట, వినబడేచోట, నన్నుకూర్చుండపెట్టుసుమా. పెద్దవాణ్ణి.

(నిష్క్రమింతురు.)

అతర్వాటకము. “గాథానురాగము”

చాత్రులు.

రాధ—నారాగము.

లలిత—ఒకభక్తుడు.

కృష్ణుడు—విష్ణుప్రియ.

నాగహను & గోగోకాధిపతి—నిత్యోపాసకులు.

పేక్షకులు—భక్తులు.

[బృందావనము—రాధ లలితతో పోవేళించును]

రా—చెలీ! ఏడి? ఆజగన్మోహన మూర్తియేడి? ఆసాందర్యరాశి
యేడి? ఆఆగ్తాననమూర్తియేడి? నావేణుగోపాలకృష్ణమూర్తి
యేడి? నిప్పుడజీమి? ఎదుదాగియున్ననాడోగదా- బృ
దానమునన్న నాతనికి ప్రియబగు తావులున్నవట చెలీ!

పే—ఒకరు—ఎంత నివ్యసుందరవిగ్రహము, ఆజగన్మోహిని!

లలిత—అమ్మా! అతడెచ్చటనున్నదియే బృందావనము. అతనికిప్రి
యములెందును లేవు.

రా—అతనిని ఒక్కనిముసము చూడకున్న బ్రతుకగలనా? చెలీ!
లింగభేదములేని ఆనునోహరమూర్తి నాకన్నల బడకున్న
మనియుండగలనా?

లలిత—లింగభేదము లేకున్నచో నీకు పోయోజనమేమున్నది?

పే—ఒకరు—లలిత చక్కని ప్రశ్న వేసినది. రాధ ప్రత్యుత్తరమెట్లుం
చునో?

రాధ—ఛీ! నేను శరీరసౌఖ్య మభిలషించిన దాననుగాను. ఆజగన్మో
హన సౌందర్య విలాసములో నేనును ఒకకళైయుండుటకై

ప్రియత్నించుచున్నదాన—ఒవృత్తములారా! మాగోపాల
కృష్ణుని జాడమీరెటుంగుదురా?

గీ. నల్లనగువాడు, నగుమోమునక జెలంగు
వాడు; వాడని కమలపుష్పాల నేత్రీ
ములు, గలట్టివాడు; మురళిపూనువాడు,
చల్లని కటాక్షమాలికల్ జల్లువాడు.

నారదుడు—(ప్రవేశించి) రాధా! నీకున్న సౌందర్యమునకు దోడు
నూకృష్ణుని నల్లనివాడని అధిక్షేపించుచుంటివా? నీ వేమంత
ఎర్రగానుంటివేమి? నిన్ను బృందావనమునకు రమ్మని పిలి
చెనా?—ఆయననున్నచోట నుండనీయవుకదా!

ప్రే—ఒకరు—ఈనారదుని కీత అల్లరిఎందులకో?

రాధ—మహాత్మా! ముందునానమస్కారము గైకొనుడు— ఆపురుషో
త్తముడు, నల్లనివాడనుటలో నాలభిప్రాయము వినుండు. లో
కంబున నాయనను గొల్చువారల పాపంబులను నల్లధనంబు
దానువహించి, భక్తులను పరిశుద్ధులుజేయునని—కాని రూప
ముననల్లనివాడని నాలభిప్రాయముకాదు.— ఆయనమనస్కె
డ నొచ్చుకొనునోయని పరితపించుచుండును.

నా—అవును. ఆయనయు, నీసంభాషణవచ్చునపుడు రాధవంటి శాం
తవతి-భక్తురాలు, లేదని చెప్పుచుండును.

రా—నాయందట్టి అధిక్యత యేమియులేదు. మహాలక్ష్మీసమాను
రాలగు రుక్మిణీపాదపంకజపరాగ లేకమునకై నను నేను పో
లనని యెటుంగనా? ఆవేణుగానలోలునకందరునుసమానమే,

[తెరలో వేణుగానము]

రా—గీ. అదిగో! మురళినినాద మల్లదై, మునీంద్రీ!
దివిజ గంగాసంహతిలో జేనెలేట!

దానిగోలుటకై కాదె తాపసులు, త

పంబు, తలకిందొనర్తురు పవలుచేయు!

నా—భక్త, తాపసులు తపస్సు చేయుటయే కాదు,

గీ. కర్మయోగులు దీనికై కాదె కత్తు

లీకర్వార్యణంబుగ జేతు రిచ్చ వదలి

దీనికై కాదె యోగు లిద్రియములెల్ల

పట్టిపట్టార్చి యత్నింతు పవలుచేయు!

రా—అదిగో ఆమహాత్మ్యనివనమొక గంధము-యేమరుగాబోయి

తీసుకొనివచ్చెదము-మహాత్మీ మీరునురండు.

నార—మీకును మీకును రహస్యములు, సంబంధబాంధవ్యములు,

లోకస్థులలోని గొడవలనేకముండును. నేను వచ్చినచో

జాగుండునా?

రా—అయ్యా! మా కేరహస్యములునులేవు. ఆయన మహారాజు,

దీక్షిలానపురుషుడు. ఆయన దానినిజేను. మాసంబంధమింత

వరకే. లోకులు కాకులు గదా. అనేక విధములుగా జెప్పు

కొందురు.

(కృష్ణుడు పక్కవేళిరిచి)

కృ—వనహలకా! ఇదేమి? స్త్రీలువారియిష్టానుసారముగా బృందావ

నంబున చరించుచున్నారు?

గీ. ఈకళిందజాజలముల నింతగోలి

వచ్చెదను గోక-ఈలోన, మచ్చెకంటు

లేల యిటు చరింతురో? ఏవరి ఆజ్ఞ

వలన స్వేచ్ఛమై విహరింతో తెలిసికొనును!

(నిష్క్రమించును.)

సా—చిత్తము. కాంతలారా! మీ రెవరి ఆజ్ఞపై ఈబృందావనంబు

న చరింపుచుంటిరి?

లలిత—నీ వెనరితజ్ఞుడై చరింపుదుంటిని ?

రాధ—లలితా ! అట్లనరాదు, తప్పునుమా ! అయ్యా, మాచెలిమా
టలు లెక్కనేయకును. నారదా ! ఇదేమిట్లు పోషించితిరి ?
నా—నే నిప్పును నారదుడనుకాను. ఈవనపాలకుడను.

[కృష్ణుడు మరల పోవేసెనును.]

కృ—వనపాలకా ! కన్నుగొఱివా ?

నా—వారు తగినసమాధానము లిచ్చుటలేదు సరిగదా. నీవెనరి ఆజ్ఞ
చేపచ్చితివని నన్నడిగిరి. మిమ్ము గూడనట్లే అడుగగలకేమో
యని నానందేహము.

కృ—రాధా ! ఏమని పోత్యుత్తర మిచ్చితివి ?

రా—నాధా ! నాధా ! యిటు కూరుచూడును. మీపాదములు పట్టె
దను. శరీరమునునున్నభంబులగు మీపాదారవిందములు,
మానుష, రక్తము చిమ్మినవి. ఈకటికరాల్నిపై తిరుగుటచే
మొగము చెమ్మటలు చిమ్మినది. ఒక్కొక్కతనరెదను. అనుజ్ఞ
నిచ్చెదరా ?

కృ—ఆతనికి పోత్యుత్తర మిచ్చినవెనుక—

రాధ—ఏమున్నది తప్పుచేసేతిని. క్షమించును, ఈపూలహారమును
ధరింతురా ?

నా—రాధా ! ఈపూవు లెక్కశివి ?

లలిత—బృందావనములోనివి. యమునానదీతీరమందలివి.

నా—ఆమాతృము తెలియకపోలేదు. ఎవరి యుక్తువుపై గోసెతిరిని
నాఅభిప్రాయము.

లలిత—కృష్ణుడు మావాడైయుండ మాకొకరియట్లదువు కావల
యునా ?

రాధ—అట్లనకుము, తప్పునుమా !—లలితా నీవుపోమ్ము !

లలిత—(నిష్క్రమించును.)

నా—ఈబృందావనమున ప్రవేశించువారు కన్నీయవలయునని తెలియదా ?

రాధ—తెలియదు. ఏమి కన్నీయవలయును? ఎవరి కీయవలయును ?

నా—బృందావనాధీశ్వరులకు- సీదగ్గర భక్తగలదా ?

రాధ—లేదు.

నా—శాలిముకిలదా ?

రాధ—లేదు.

నా—పేమకలదా ?

రాధ—లేదు.

నా—శ్వాముకిలదా ?

రాధ—లేదు.

నా—ఏమియు లేదనుచున్నావే ! ఏదైత్యమున నిందు ప్రవేశించితివి? కృష్ణా ! రమ్మ-పోవుడము. (కృష్ణాను పోపాన—)

రాధ—(అశ్చమునిచ్చి)

శూలిని—దేశాది.

ప—ప్రాణనాథ బిరాసబోనవే !

అ—వేణుగానముచే పదియారువేల గోపికలపాలించియేలు !

చ. వెన్నమీగడలవేడ్య-మీరిగను

కన్న పిన్నవాండ్రకడపు నింది

తిన్నగ వెలయు దివ్యరూప మా

చిన్నకృష్ణ ! దయచేసి త్యాగరాజ!—ప్రాణనాథ !!

సీ. ఇటు, యిటు, గోపాలకృష్ణ! మాయఁటికి

తోవ, మఱచితివో? రావదేల ?

మోహవార్షిధి మునిపోయెడివాడవు.

నేనన్నఁ- బోయెదు నేడిదేల ?

అపరాధనేనేను ? అట్టిదున్నట్టైన

క్షమియింపరాదే ? యుక్తిమగుణాభ్య !

క్షమియింపవేని, శిక్షలు సేయగారావె ?

ఇటు తిలస్థుడవయ్యెదే ? మహాత్మా !

గీ. ఎవ్వరున్నారు నన్ను రక్షించువారు ?

ఈవు కృపజూపకున్నచో నీలతాంగ

లందు జల్కనగాదె, బాలార్కతేజ !

నిన్నుఁ బోనీయ నడ్డంబునిల్లుఁ గృష్ణ !!

నా—ఏమాసాహసము ? మరల నడుగుచున్నాను. నీదగ్గర నేమియు లేదా ?

రా—కేకేమి ? శరీరమాసప్రాణములును- ఒక అసాధారణపుష్పమును కలవు.

నా—ఓహో ! బృందావనములో పుష్పములుకోసిన అపరాధమే చాలక- ఆపుష్పములే సుంకముక్కింద నిచ్చెదననుచున్నావా ? ఎంత మాయలాడివి.

రా—నేను మ్హాయలాడినిగాను, అమాయకురాలను, మీప్రభువు నన్నెఱుఁగును. మీపుష్పములు నాకక్కఱలేదు. అవి వాడి పోవును.

కృ—వనపాలకా ! ఆవాడని పుష్పమేదో కనుగొనుము.

రా—మనోనాథా ! మీ రెఱుంగని పుష్పమేమున్నది—? వాడనిది, రంగుచెడనిది, విలాసము తగ్గనిది, హేచుత్తగ్గులు లేనిది, మెత్తనిది, హృదయకమలము- ఇదిగో కైకొనుడు—(ఒడిలో వ్రాలును.)

కృ—వనపాలకా ! చూచితివా ! రాధానురాగము !

గీ. అన్యథా, శరణం నాస్తియని యెవఁడు
హృదయకమలమ్ము నాకు చచ్చించుచుండు,
అట్టివారిని కొగిలియందు జేర్చి
నేన పోషించువాడ, గాఢానురక్తి !

రాధా ! నీ అభీష్టమేదియో తెలుపుము ?

రాధ—నాకేమియు తెలియదు. నన్నుఁగోగలిలో త్రోసినను, ఊర్జ్వగతి
కొనినను, నీదేభారము. నీదివ్యమంగళ విగ్రహమునుమాత్రము
నాహృదయక్షేత్రమున చాదుకొల్పుము. ఎప్పుటికైనను జన్మక
లిగిన యెవల బృందావనమందే పుట్టెపుము. యమనానదీ
తోయములనేగ్రోలనిమ్ము. ఇచ్చట ఫలహారములనుభవించనిమ్ము.
ఇచ్చటనే చరించనిమ్ము. ఇచ్చటనే తనుత్యాగము సేయనిమ్ము.

కృ—నాధా ! నాధా ! ఇది నాటకముగదా ! నిక్కముగా మీకు
స్త్రీత్వము వచ్చినదే ?

రా—అదిగో నీవును నిక్కపుకృష్ణుడవే! నీకు పురుషత్వము వచ్చినదే?

కృ—ఇదంతయు మీలీలకాబోలు !!! ఎట్లున్నను మిమ్మునుమాత్రము,
విడువను, విడువను, నా సర్వస్వము మీకర్పింతును !!! ఏదీ
ఒక్కముద్దానగుడు. (ఒడిలోపాలును.)

రా—గీ. ఇట్టి శృంగార రసములోనిడినముద్దా?

ప్రేమరసమును మాత్రీభవించు ముద్దా?

భక్తిరసమున నా కిచ్చవలపు ముద్దా?

మురిపెములముద్ద ! యిదియె నా దొరయుముద్ద.

(తెరికడును.)

నాటకరంగబహిర్భాగము.

నిత్యానందుడు—(ప్రవేశించి) ఔరా! శారంగుని మహిమ ఇంతింత
యని చెప్పనలవికాదుగదా! నిన్నటిరాధాకృష్ణుల చివరసం
భాషణ మాలకింప, వేషధారణముపోయి, యదార్థత్వమే
గోచరించి నట్లున్నది. అది సామాన్యుల కనువగునా? వీరిరు
వురును లక్ష్మీనారాయణాంశజులనియే తోచుచున్నది. కాకు
న్నమరిణించిన శ్రీనాసుని కుమారుడు బ్రతుకు తెల్లు? ఒకటి
యనవలె?

సీ. కూర్మతా బ్రాహ్మణకొత్వాలులన్ నామ

పరమసాధులుగ, నెవ్వఁడొనర్చె?

నైషధమతము నెవ్వఁడిచ్చె దురంస

రైతులకెల్ల యుద్ధింబునుచు?

అలింగనంబున, సత్తె, సుల్తానున

కమ్మతింబొసంగె నేయనఘమూర్తి?

వేషధారణము గావించె నెవ్వఁడు? య

దార్థమ్ము! రూఢకానంతరమున?

గీ. అట్టి శారంగమూర్తి జేపట్టినాడ?

పూర్వమేనొచ్చినయట్టిపుణ్యమేము?

ఎరుగని, యమాయకునివోలె యెసగుచుండు

ఈమహాత్ముని లీల లింకెన్నిగలవా?

కాని నావేషముమాత్రము మారలేదు కారణమేమైయుండునో?

నేనును మారినచో నారహస్యము బయల్పడునని కాబోలు !!! హా

శారంగజగ్రిభా! తమరెల్లు కృష్ణునెడబాసి యుండజాలరో నేనును--

నట్లే తిమ్మెడబాసి యుండజాలను నన్ను నిరంతరమును తమసన్నిధి

గముననే యుండనిండు. నాకంటెకన్న నేమియు నక్కరలేదు,

గీ. ధనము, ధాన్యమును, యశస్సు, తనువుతోడి
బంధనములు; అశాశ్వతములు; భక్తిమాత్ర
మార్తిసంబంధ, మాతూత్మకాత్మవీన !
అట్టినినువీడజాల ? గౌరంగదేవ !!!

(ప్రవ్రవించును.)

రంగము—12.

గౌరంగునియిల్లు.

[చావడిలో గౌరంగుడు పచారుచేయుచు,]

(స్వ) నన్ను కొందరు పిచ్చివాడనని తలచుచున్నారు. కాని లోక
మునం దొడతకును ఏదో ఒకపిచ్చి యుండనేయున్నది. కొంద
రకు ధనధాన్యములపైనను, కొందరకు ఆలుబిడ్డలపైనను,
కొందరకు పేరుకీర్తులపైనను, కొందరకు కుద్యోగములపైనను,
కొందరకు రామునిపైనను, కొందరకు మహమ్మదుపైనను,
కొందరకు యేసుపైనను, ఎట్లు పిచ్చికలదో, అట్లే నాకును
శ్రీగోపాలబాలునిపై పిచ్చిపట్టినది. మాలమ్మగారగు శచీదేవి
ఎందరవైద్యులకొఱకొ కలురొప్పించుచు, నాపిచ్చి కుడుర్పు
టపై పరితపించుచున్నది. నాపిచ్చి నాజగద్బాంధవుడే కుదు
ర్పవలయునుగాని, వీరినలనకాదుగదా- బృందాననంబున కా
లువెట్టినగాని నాకీపిచ్చి కుదురదేమో? కాని నాజననిగాని,
నాధర్మపత్నిగాని, నన్ను బృందాననంబునకు బోననిచ్చెదరా?
ఇందులకు పౌధమమున తల్లిగారి అనుజ్ఞ తీసుకొనవలయును.

శచీ—(ప్రవేశించి) నాయనా! నాయనుజ్ఞ ఎందులకురా? ఎక్క
డకు పోవుటకు? ఇదివరకు వలదని చెప్పగా, వినక గయకేగి
నచ్చితివి. గయచూడి నచ్చినది మొనలు మాలోకములోలేవు.

నీకోరనేనీడి - మాకోరనేమూడి, ఏదో గొణుగుకొనుచుందువు.
నిద్రలేదు - అహారములేదు. నాకేమియు దోచకున్నదిరా!

గా—అమ్మా! ఎందులకట్లు దురపిల్లుచున్నావు? వాస్తవము చెప్పెద
నాలకింపుము. ఈపక్షిజల పాపసంహారమునకై నేగొణుగుకొను
చుందును. వానినుద్ధరించుటకై మార్గము వెదకుచుందును.
వారికష్టదశకై కన్నీళ్ళు విడుచుచుందును. వీరిబాధలుమాన్పు
మందు బృందావనమున కలదు. దానిని దెచ్చుటకై నీయనుష్ఠ
పుచ్చుకొనవలయును.

శచీ—అనగా నన్నువిడనాడి బృందావన ప్రయాణమునకు స్థిరపరచు
కొంటివా?

గా—నీ అనుష్ఠలేనిదే స్థిరపరచుట యెక్కడిది?

శచి—నాయచుష్ణయా? పుచ్చుకొను? ఎంతధైర్యముగా మాటాడు
చుంటివి? మీరన్న విశ్వరూపుడు నాకంటిలో కారముచల్లి
సన్యాసియైపోయె - ఇప్పుడు నాముప్పు గడపుటకు నీవొక్క
డవున్నావు? నేనో? పెద్దదానను - ముదుసలిని. ఓపికలేని స్థితి
లోనున్నాను. ఇట్టి నన్నువిడిచి బృందావనంబున కేగెదవా?
మరల వచ్చుటకా? అన్నమార్గము ననుసరించుటకా? నన్ను
గంగపాలుచేయకుము. తల్లికన్న దైవమెవ్వరురాతండ్రి! పోనీ!
ఒకవేళ నన్ను విడనాడతలచినను, నీభార్య విష్ణుప్రియ స్వా
విడిచిపోయెదవురా? నిన్నుగాకమొన్న కాపురమునకువచ్చిన
పిల్ల - నీయెడల భక్తిశ్రద్ధలతో మెలంగుసాధ్య - అనురాగవతి -
రాగవతి - ప్రియ - విష్ణుప్రియ - ప్రేమలత - హేమలత - ఎండ
కన్నెఱుంగని యిల్లాలు - నిన్నేదైవముగా నమ్మకొలుచులతాం
గి, దాని నేమిచేసిపోయెదవురా నాయనా?

గా—అమ్మా! అవసరముగ నెడల దానిదగ్గరకూడ నెలవునైకొనియే పోవుదును.

శచి—ఆ! ఆ! ఎంత సాహసకార్యము, మమ్మిద్దరను నట్టేటముంచి పోయెదవా? మేముదుల కంగీకరింతుమా? చేతులారఁపెంచి, మనసార జేమీయిచి, నిన్నడవులపాలు చేయుదుమా! నాయ నా! ఒక్క మగక్కువ్వానినిగని అనతరము పోవుదువుగానిలే! ఇక్కను మానుము- నామాటవిధుము.

గా—అమ్మా! నీవనినల్లకవేళ నేను సన్యాసివై నను, నీవానాదింక తలసినదేగాని దుఃఖముకనిలేదు, ఏమందువా?

గీ. సజ్జనులనుద్ధరింప, నే జనుటలేదు
పోవుల యసుబులను, తలమోపికొనుచు
కృష్ణనామామృతంబు వారికినొసంగి
భువనమునశాంతి గల్పించజోదునమ్మ.

గీ. లోకమునకు శశీవరాహా, ఇరున
దేక్ష మున్దులబిడ్డ నర్పించెననుచు,
నీవానర్చుచున్నత్యాగనియతి, నెల్ల
వారు వేనోళ్ళనిదండఁ బలుకుచుందు!

గీ. వయసువచ్చిన, ఒకకుర్రవానివిశున
లేనిదానవు- శత్రుసంతానమెల్లు
విడచి, సంసారబంధంబు విడుతువమ్మ?
దివ్యపదముల నెల్లుసాధితువమ్మ.

శచి—నాయనా! నీవనినవాక్యములు యదార్థమే కానచ్చును. కాని, సన్యాసశ్రమమునగల కష్టములు నీవెఱుగవు. ఐనను అందు పోవేకించి- ఇంద్రియనిగ్రహము లేదేని ఉభయభివృంధ నగుదువే! కాయక్షేపములకు లోనుగావలసియుండునే?

గా—కాయక్షేపము లేమున్నవమ్మా !

శచి—ఏమున్నవా ? నాయనా ! నేను దగ్గరచేరి తినుతినుమనినను
 తివ వే ? ఇంటింట భిక్షమెట్లెత్తుకొన గలవురా ? శిరీషకుసుమ
 సన్నిభులుగ నీలేత పాదములు, కఠినశిలామయంబులగు నర
 జ్ఞులుల నెల్లదొక్కగలవు ? సుకుమారమగు వస్త్రంబులు
 పరిత్యజించి కావిగుడ్డల నెక్కటగలవు ? కస్తూరికాదిలేకు
 ములు విడనాడి విభూతి నెల్ల దాల్చుగలవురాతండ్రీ ! వీనిక
 న్నిటికేమి ? గోపాలకృష్ణునివలె నుడనలయునని, నిన్నతిశ్యం
 గారముగా, గారాబముగా, మున్నగా బెంచుకొనుచు నాచేతి
 నూనెలతో వర్ణిల్లిన ఈతిరోజముల నెట్లతీయినగలవు. నిన్ను
 విడువజాలనురా—నాయనా ?

గా—అమ్మా ! ఈమార్తమిసుకేనా ?

గీ. ముప్పినెత్తగ నింటిబోనవచ్చు,
 విష్ణునామామృతము, హరిపెట్టబోగు;
 లోకవారంబు కష్టముల్ తొలగివోయి
 నేనుకష్టముల్ బడుచునమ్మా ! నిజంబు

గీ. కావిగుడ్డలదాల్చి లోకమునిమిత్త;
 మీర్రహుడ కష్టమ్ముభరింప వలయు
 లోకమునిమిత్తమే; ప్రిజల్ పొందుచున్న
 బాధలహరింపఁ దలపోయవలవదమ్మా !

శచి—నాయనా ! నీవెంత బోధించినను తృప్తికలుగకున్నదిరా !
 ఇంకను నీయందెన్నేని కోరికలు పెట్టుకొంటినిరా ! మచుమల
 నెత్తికొన నోచవేదానేను, నీవిష్ణులక్షణబడుటకు నోచనైతినా
 నేను, నీవిష్ణులు నీచైనెక్కి తొక్కుచుండ చూచుటకు నోచ
 నైతినా నేను ? అంతభాగ్యమునాకు చేకపోయినదటరా !
 ఐదు విఘ్నేష్యు—విఘ్నేష్యు—యున్నదినుమా !

సీ. పూలపాన్పులను, సాంపుగఁబిరియ కూర్చిసం

గాని నిజ్జిగఁపుగద కుమార !

మడతలన్ విప్పి, నీమధురవాని, దుకూల

ముల మర్పకయ, దాల్చిపుర కుమార !

పక్కాచ్చము లమర్చి నచ్చినన్, సరస, నీ

కాంతలేక తిచ్చపుగద కుమార !

భజనలోఁ బ్రియకాంతనచ్చి కీర్తిపాప

కియ, ముదమొదిపు గది కుమార !

గీ. కష్టసుఖములలోన నొక్కటిగ మెలగు

నట్టి సిద్ధార్థుఁడై శంపాలతా గి

అమలగుణపేరి, విష్ణుప్రియ నధూరి

ఇట్టయెడబాసి యేగదనే ? కుమారి !

అవసరమైనయెడల నాపె దగ్గరకూడ ననుష్ఠాపముకొనెదనంటివే ?

విష్ణుప్రియ అనుష్ఠాపించునా ? నన్నాపె విడనాడనా ? నేను మొండిత

నమునహించిన అతిమాతృము సరిలేహృదయ- దానిదగ్గర నీగొ

డవదేకుము. విన్నమాత్రిముచేతనే మనలోకిములోనుండదు. నేను

గాని, అనిగాని, మనస్సుగ్నిగా నిన్నరణ్యముల పాలుచేయుటకిల్ల

కాని, నాయనా గృహస్థాశ్రమముకన్న సన్యాసాశ్రమముననేమో

అధిక్యతగలదను భ్రమగలదా ?

గౌ—కాదు. ఆశ్రమ-బులలో గృహస్థాశ్రమం బధికిమని నేనెఱుం

గకపోలేదు. పుస్తతపరిస్థితులలో ఆశ్రమస్వీకారము చేయక

తప్పదు. ఎందులకిన, ఇప్పుడు మతిము, ప్రకాశానందసరస్వ

తి, వాసుదేవసార్వభౌముడు మొదలగు యతీంద్రియచేతులలో

నున్నది. వారైవైతసారము గ్రహింపజాలక, పండిత్యమదో

నృత్తులై స్వేచ్ఛగా విహరింపుచున్నారు. వారు చెప్పినట్లు

మహారాజులు, రాజులు చెప్పినట్లు ప్రజలు సడచుకొనుచున్నారు. గృహస్థు వారితోడీకొన, వారుమాట్లాడరు. యెత్తినై నే నేగి, వారితో శాంతిముగా డికొని, భక్తిరసము వారితోదాగించవలయును. అప్పుడుగాని, పృథువులును, పృజులును కృష్ణభక్తిలో దాండ్వమాడరు. అందులకై గాకి, గృహత్యాగము చేయుదునా? అక్కడనున్న దైవమిచ్చట లేదా!

శ—నాయనా. ఎప్పుడీకప్పు డేదో సమాధానము చెప్పుచుందువురా, ఆ! ఆ! అదేమి? నీయందు విలక్షణముగ్గి గోచరింపుచున్నది. నీవే కృష్ణుడవా? కృష్ణుడవేనీనా? ఆలావణ్యమేమి? ఆలేజ సేమి? లోకము నుద్ధరించెదవా? నేనేల ఎద్దనవలయు? ఏమి? బడిలు నావశముకాకున్నది ?

శా—అమ్మా ! అద్విష్టకతివి సావధిత్యాగివి. నేను శ్రీకృష్ణనాథుడే పోవుచుంటిని. కృష్ణుడే నీరూపముగా నాజ్ఞనిచ్చె.

గీ. ఎన్నడేనియు, ననుగాంచ నిచ్చగింతు
వేని, ఎచ్చటనున్న నే నెటులొ దక్ష
ణంబవారిలుదు నీచరణంబులందు
సమధికానందభక్తి నిశ్చలతనమ్మ!

ఇదిగో సాష్టాంగ సమస్కరము.

(తెరపడును.)

ప డ క టి ల్లు.

[గౌరాంగుడు నిద్రించుచుండును.]

విష్ణుప్రియ—(ప్రవేశించి) అశనిఘాతమువలె నున్న ఈవదంతి వాస్తవమగునోకాదో, నాప్రియ నడిగి తెలిసికొనినగాని తెలియదు. ఆమహాత్ముడనృతమాడువాడుకాడు. (దగ్గరచేరి) నాప్రియుని ముఖారవిందమును సమగ్రిముగా వీక్షించు సౌఖ్యమిప్పుడనుభవించెదగాక. (ముద్దుపెట్టికొని) ఒక్కొక్కసేపు పాదసేవ యొనర్చెదను. (చేయుచు) నా కెంతసంతోషము కలిగినను, ఎంతసేవచేయుచున్నను, ఆవార్తనాహృదయమును భేదించుచునేయున్నది. కాని నేను సమ్మజాలను. ఏలన, నానాభుడు కరుణాభి, ప్రేమమయమూర్తి, యశావసధనాశ్వుడు, రూపసి, అట్టిమహానుభావుడు కఠినత్వముదాల్చి, ప్రేమలతాచ్ఛేదనమొనర్చి, నన్ను, తల్లిగారిని విడనాడిపోవునా? మమ్ము గంగలోఁ ద్రోయునా? నట్టేటిలోముంచునా? నాకాంతుడట్లున్నడును సేయడు. అచేతనప్రపంచమే నానాభునకు ప్రీయతరమే, అట్టియెడ, చేతన ప్రపంచములో చేరిన మూపై నేల కరుణారసధారల గుమ్మరింపడు? వేదికు పెన్నిధి లభించిన చందంబున నీమహాత్మునిపాదద్వయి నాచే జక్కినది. (ముద్దాడి) అయినను,

గీ, శోకమోహది శత్రువుల్ లోకమెల్ల

గాల్చుచుండగ, దండెత్తి, కదనసీమ

వారిఁజల్లార్పగాబోకఁ బడుకటింట

కాముకుండయి నాధు పెక్కిరియెనుండు ?

ఒకవేళ అట్లే సంభవించిన నేను జీవించి యుండగలనా? (ముఖము ముద్దిడుచు.)

కా—(లేచి) ప్రియా ! ఏదీ ఒకముద్దు. (ముద్దుచును)

వి—(స్వ) ఇట్టి ప్రేమస్వరూపి నన్ను విడనాడునా ? (ప్ర) నాథా !
ఇన్నాళ్లవలెనా పుణ్యధనమే కోరి లే? ఇట్టియెడబాటులకు
నేను సహించగలనా ?

కా—ప్రియా ! ఎడబాటులకేమి ? వెన్నెల చీకటాలవలె వచ్చుచు
బోవుచుండును.

గీ. ఎంత దూరమునందున్న నేమి ? మనసు
లే ప్రధానము లాచంద్రుడెచట, కలువ
యెచట, ఒకరినొక్కరు కాగిలిచుకొనెనె ?
కలవహియింతు వేటికో కలువకంటె !

వి—మీయైద్యశ్యము ఏదోఎడబాటు కలుగుననియా ! ఆయెడబాటు
భూమ్యాకాశములకున్నంత దూరమనియా ! ఎట్టివిపరీతవాక్య
ములు, ఎట్టిగూఢాలోచనములు, ఎట్టిప్రేమలు, నన్ను, మీ
ప్రియురాలిని, మీ ప్రేమాస్పదను, మీనిధిని, మీలథాంగల
క్రిసి వివాహము కాకమునుపునుండియు మిమ్మే భర్తగా
గోరి, వివాహ మగువఱకు తపించినదానిని, పోనిండు నామా
టకేమి ? లోకములోనిదానను. మీతల్లిని, వృద్ధురాలిని, ఏక
పుత్రవతిని, మీచేతులలో మన్నగుటకై తపస్సు చేయుచు
న్నదానిని, విడనాడి పోవుదురా ? ఇది మీకు న్యాయమా ?
ధర్మమా ?

కా—నే నట్లని చెప్పియుంటినా ? ఎందుల కింతవఱతాడము ? ఎందులకు
తీకంతశోష ? ఎందుల కింత దుఃఖము ? నిన్నుగాని, అమ్మగారిని
గాని ఎడబాసి నేనుండగలనా ? నాకు మీరేలోకము ?
లోకమే మీరుగారా ?

వి—అదిగో అదిగో ! మరల సందిగ్ధభాష నుపయోగించి నన్ను బాధింపుచున్నారు. నాతో సస్యతమాడవలదు. నిజమే చెప్పాడు. మీ మాటకెన్నడైన జవదాటితినా ? మీపేరిమ కెన్నడైన దూరమైతినా ? నన్ను మాయమాటలచే కప్పిపుచ్చవలదు. మనసులోనూట నాచెవిలోవేయును. ప్రాణకాణా! ఇట్లాంటి నని కోడము వలదు.

గౌ—అట్లయిన నిన్ను కొన్నిప్రశ్నలడిగెదను. చదువుకున్నదాసవు భర్త్యభిమానమ్ము విడిచి సమస్తరాలు లిచ్చెదవా ?

వి—అట్లే యిచ్చెదను. అనుగుణ. ఏమియు దాదాక ననుగుణ.

గౌ—లోకమెట్లున్నది ?

వి—కూళిమయముగా నున్నది.

గౌ—ఎందుచేత ?

వి—1 అరిష్టవ్యవస్థము వానిని బాధించుటచేత ? 2 భక్తిశూన్యతచేత.

గౌ—ఆబాధ తెలు సోవును ?

వి—సత్సంగత్వముచేతను మహాత్ముల ఉపదేశములచేతను.

గౌ—వారిబాధలు మీబాధలుగావా ?

వి—అవును.

గౌ—వా రేప్పుచుండగా మీకు సంతోషము కలుగునా? వారుదుఃఖబాష్పములు గార్చ మీరానందబాష్పములు గార్చనగునా?

వి—కూడదు.

గౌ—ఇప్పుడు మన యింటికెవ్వరయినను సన్యాసివచ్చి, విష్ణుభక్తి బాధింపుచున్నచో మన మానసికమునా లేదా ?

వి—నిస్సందేహముగా.

గౌ—అట్లే యితరులును గోరుదురా ?

వి—కోరుదురు.

గా—అట్టియెడ నేను, నేనుకాదు మహాకసమర్థుడు పూజలనిమిత్తమై
ఎవడైననుపోయి, వారిని మంచిమార్గమునకు తీర్చువలదా?

వి—తీర్చువలయును. నాకును కాషాయవస్త్రము కట్టించి మీవెంట
శిష్యురాలినిగా దోడ్కొని పోడు.

గా—లోకము విశ్వసించురా? గంజాయిత్తాగుసన్యాసిని, స్త్రీశిష్యు
రాండుగలసన్యాసిని లోకము విశ్వసించురా? అట్టివానిబోధ
లెనరైన నమ్ముదురా? దొంగసన్యాసమని తలంపరా?

వి—అట్లైన నన్నేమి చేయతలంచితిరి. ఎందులో దిగుమని అడ్డనిచ్చి
తిరి. జీవయాత్ర నెట్లుసాగించుకొందును. ఎవ్వరి నాశ్రయింపు
మందురు? నాకు వియోగము తప్పదా?

గా—వియోగ మెక్కడిది? నీవు మనస్సుగ్నగా నాడ్చినీయనిచో నేను
పోవుదునా? నిన్నొప్పించని సన్యాసము నాకు ముప్పుకాదా?

వి—నన్నొప్పించియే పోవుదురా? నేనొప్పుకొందునా?

గా—అమ్మగా రీవరకే అనుజ్ఞనిచ్చిరి. నీదే తడవు.

వి—నేను నమ్మను, “ఆమె ఒప్పుకొనుటకల్ల.” మీమాటలకు మీవా
క్యోపవాక్యములకు భిన్నమపడి ఊ యనినదేమో? ఆమె కన్ని
యతీరినవి. నాకో అన్నియు ముందున్నవి.

గా—లోకులపాపంబులు మీ యిరువురికన్నీళ్లచే కడుగుట కొప్పు
కొనరా? నాసన్నిధానముచే మీరెట్లు సంతసింపుచుండిరో లో
కు లట్లే సంతసింపవలదా? వారు తరింపవలదా? నాజీవితకాల
మంతయు మీయిరువురిసన్నిధానమున గడుపవలసినదేనా?
చక్కగా నాలోచించుకొనుము. లోకమునిమిత్తమై విష్ణుప్రియ
భర్త కనుజ్ఞనిచ్చి స్వార్థత్యాగ మొనర్చెనని అబాలగోపాలము
చెప్పుకొందురు,

గీ. పదిపదారేండ్లచిన్నది, చదువుకొన్న
దనుపమశుభాంగి, లోకపుంజనులకొఱకు
భర్త ననిపెను సన్యసింహంగ నంచు
నిన్ను వేసోళ్ల సందఱుక జెప్పకొనరె ?

లోళ్లులు తరింపుచో, నా కథాంగివౌటచే నాపుణ్యమంతయు నీది.
వి—నాధా ! నాకేమియు లోచదు. నన్ను రక్షింపుడు. నన్నుద్ధరింపు
డు. నాయంగదనుగ్రహము నిలుపుడు.

మ. నలపుల్ మొల్కల నెత్తుట మొదలు, మీపై వాఁగలన్నిల్ని ; మీ
మ్ముల నాకున్ జతకూర్పుమంఘ, నిరతాబుక వీటికివచ్చు పూ
జ్యులకుఁ బూజలొనర్చి నందులకు నెట్లో ; పూర్వపుణ్యంబునక
గలిగెఁ మీఁగరిచర్య ; యింత క్షయిలక వాకున్ పాఠశ్రేష్ఠరా ?
మ, ధనధాన్యంబులు లేకపోయినను, విద్యాభావిభాగ్యదయా
బును, భక్తిహృతిపాదకీర్త్యము, ధనమ్ముల్ వోతభావించి, మీ
కనయంబుక సుఖసేనసేయుటకునై యర్పించె మాతండ్రి ; మీ
రున్నకొంటిరి ; న్యాయమే ? యిటుల వాకున్వని పాఠశ్రేష్ఠరా !
సీ. మునుపుగంగాతీరమున సాధ్వీ మీతల్లి

కేనొనర్చిన సేవ కిది ఫలంబె ?

మిము గ్రహింపకమున్న మిముగాఁచుమాత్రీ మో

హించిజేమించుట కిది ఫలంబె ?

రాత్రింబవళ్లు మీరాక, చంద్రోదయం

బెట్లు తలచుట కిది ఫలంబె ?

విష్ణుప్రియకుగల్గె వెలలేని, రతనమం

చెంచి, యెల్లరనుట కిది ఫలంబె ?

గీ. కులమునుద్ధరించుట కొక్కకొడుకె యైన

నాధ ! నాగర్భవాసమ్మునక జనించి

యితఁజేరుటోష్ఠ గడించునాచు

నెంచియున్నందు కీనాటి కిది ఫలంబె ?

(చూచి) హా ! ఏమిది ? మీయందు, సూర్యచందురీలు, భూస్వామి
కాశంబులు కాన్పించుచున్నవి. దేవతలు, ఋషులు, బ్రహ్మ, విష్ణు,
రుద్రులు, మీరే అఖలము. నామాయనశించినది. నాజన్మ ధన్యమైగది
పొందు. లోకముద్ధరించుటకు పొందు. సుతోషముగా మీకనుజ్ఞ
నిచ్చుచున్నాను. నాథా ! ఏమేమో అంటిని పిచ్చిదానివలె.

శా—ప్రియా ! ఇదంతయు జగ న్నాటకముగదా ! నీవేమియు నధైర్య
పడవలదు. నీవే నేను, నేనే నీవు, మనమెచ్చట నున్నను
అద్యైతసుఖమే అనుభవితము. ఏదీ ఒకముగ్ధ ?

వి—ఎవ్వరను మీకు ముగ్ధుడే ! ముగ్ధులకేమి-చనా ?

శా—ప్రియా ! పొగవాని కీదుల ఎరగా ముడులకు ? పుష్పకోమ !
లుతా పువ్రభోంక్ష కివ్వి ధారజార్జ్వలగుగాక. తగినభంగి నీక
లంకారమొనరించెదగాక ! ఈపుష్పమాలచే స్వయముగా నన్న
లాకరింపనిమ్ము. మనలో మనకు భేదమేమోదు. (అలంకరించి
ముగ్ధులైకొనుచు)

వి—నాథా ! నిద్రవచ్చుచున్నది.

శా—నావక్షస్థలముపై శిరస్సిడి హాయిగా నిద్రిపుము, ప్రియా !

వి—(అట్లేనిద్రించుచు.)

శా—ఇది కదా సమయము ! ఇదికదా ! యదను, శృంగారసముద్ర
మున నుద్భవిల్లిన చంద్రబింబమో యనునట్లు నాప్రియురాలు
ముగ్ధమొగము, నావక్షస్థలంబుపైవాల్చి, యెట్లు స్పృశితేక
పడియున్నది ? ఈమెవలెనే యీలోకము కృష్ణభగవానుని
మఱచి విషయవాంఛలలో మునిగియున్నది. నాహృదయమో
రాగహితమై లోకము నుద్ధరింపుచుచున్నది. ప్రియురాలి

నడబాయుదునా? ప్రియజనని నడబాయుదునా? ఏమీ నవ
దీప్తి పట్టణవాసులగు భక్తుల విడనాడదునా? దేశదేశము
లనుండి సనుచూచుటకు వచ్చిన తీర్థయాత్రికుల విడనాడుదు
నా? ఆ! త్యాగముచేసియే తీరవలయును. త్యాగములేనినా
డు నావాక్యము లెవ్వరును విశ్వసించరు. (శిరస్సుమెల్లగ
ప్రక్కి-కుతొలగించి) భార్యవ్యామోహమున, స్థలాభిమాన
మున, ఇంద్రియలోలుండనై నేనిక్కడ నుండుటకన్న, విరాగి
వై, దేశదేశముల సంచారమొనర్చి, కృష్ణనామామృతమును
పొందిపెట్టి, ప్రజలవ్యామోహమును మాన్పుట మంచిదికా
దా? నన్నుజోలు యునకులే నిడుచులకు బూనుకొన నేని, మత
వ్యతిరేకులకు గడంగువారు? పడుచుపెండ్లామును విడుచుట,
ముచుసలియు, ప్రేమాస్పదయునగు తల్లినివిడుచుట, శరీరసౌ
ఖ్యములనువిడుచుట, విడిచి తిరిగి తద్వార్తలను మనస్సునం
దు చేసినందుట, ఇవి నాకు సాధ్యములా? ఆ! సాధ్యములు
కాకేరు? గోపాలకృష్ణుండు నాయండనుండ నాకు సాధ్యము
కానిదున్నదే? (వెలగలవస్త్రములు తీసివేసి, కావిగుడ్డలు చేత
బట్టికొని) ఆలస్యముచేసినచో ప్రియ నిద్రనుండి మేల్కొను
నేమో? ఈగుడ్డలనిప్పుడే చుట్టికొనియెదను. దివ్యేనార్పి
అశ్రమస్వీకారమునకై కేశవభారతీస్వామివారి నాశ్రయించె
దను. వారు పూర్వ మొకప్పుడు నాకు చెప్పియున్నారు.
భారమంతయు గోపాలకృష్ణునిదే?

సీ. కామాంధకారంబు కనులంగప్పటచేరి

కనులార నిన్నుఁ గన్గొనగరాదు

విషయవాంఛలకు, నువ్విట్టొరుచుంటచే

విందుగా నీకథల్ విసగరాదు

ఆలుబిడ్డలసేవ కలవాటుపడుటచే

నీసేవచేయఁ గాంక్షింపబోరు

దేహభిసూనంబు తీవరించుటచేత

నినుబూజసేయగా నేర్వబోరు

గీ. ఇట్టివారికి నీభక్తి నెట్లొ, గరభ

ఇహసుఖంబులు త్యజించి యేగుచుంటి,

వయసుచెల్లిన తల్లిని, వయసునగల

భార్య నెట్లు బ్రోచెదవా? గోపాలకృష్ణ.

(నిష్క్రమించును.)

వి—(నిద్రానుండిలేచి) ఏడీ! నాప్రాణనాథుడేడీ? ఎటువోయెనో?
నాథా! నాథా! అగ్ధరాత్రీ ప్రణయములా? జీవితేశ్వరుడు
పలుకే డేమి? ఏమున్నది? ఏమున్నది? పోయినది. పోయినది.
నాపెన్నిధిపోయినది. ఈయంధకారమేమి? (దివ్వ వెలిగించి)
ఎంతమోసమైనది? నీవక్షస్థలంబున సుఖాబుగ నిద్రించుటే నా
అకాంక్షమయ్యెనా? అదిగో తలుపులు తెరువబడియున్నవి.
ఇంకేమనుకొనిన నేమిప్రయోజనము. నాకొంప నేనే తీసు
కొంటిని. ఆతేనాతేటలు, ఆవలపులు, ఆసాలపులు, ఆసాగు
లు, ఆలాలనములు, అన్నియు నిందులకేనా? నాజీవితమున
కాంక్షకారమే గతి యనునట్లు ఈప్రదేశమంతయు సంధకార
ములోముంచి పోయితివా? (విడువబడిన నలునలుగాంచి)
ఈ వస్త్రములే బరువయ్యెనా? ఈ అలంకారములే వికార
ములాయెనా? నాయుడుఫలాహరములు భారమైనవా? నీ
నీలధాంగినే! నీధర్మకత్తినే! అనురాగవతినే! నీవేలోకమని
నమ్మియున్నదాననే, అట్టి నన్నవది కప్పగించిపోయితివి? అత్తా!
అత్తా!

(శచీదేవి నిద్ర)మేల్కొనివచ్చి) ఎందులకే, అర్థరాత్రిలేపెదవు.

కుట్టవాడు సుఖముగా నున్నాడుకద !

వి—మీకుమారుడెక్కడ? సుఖమెక్కడ? మనస్సర్వస్వము పోయినది.

శ—హా కుమారా! చెప్పిసంతయు చేసితివిరా? (స్మృతితిప్పిపడి పోవును.)

వి—నాపెన్నిధానమే! నారత్నమే! నాసంతోషమే! నాజీవమే! అయ్యో! ఎంతదౌర్భాగ్యురాలను. హానాధా! నాజీవతాలవాలనూ! నాప్రేమకనిధానమా! (స్మృతితిప్పిపడిపోవును.)

(తెరపడును.)

రంగము—14.

గంగకావలితీరము, కాత్వాపురి, కేశనభారతిస్వామికుటీరము.

[స్వామి జపముచేసుకొనుచు కూర్చుడును.]

గారాంగుడు—[ప్రవేశించి.]

గీ. ఘోరసంసారివాధి మగ్నుండసయ్య!

పాపపరిమళలలోపల బడితిసయ్య!

బాధలవిముక్తిచేసి కాపాడిరయ్య!

ఈపు పూజ్యుండవని ఆశ్రయించితియ్య!

(సాష్టాంగసమస్కారముచేయును.)

శే—నాయనా! నీవెవ్వరవు? నీచారిత్రమేమి?

గ—ఋషిచంద్రమా! నన్ను మీరెఱుంగరా? వీడు నిమి. తొల్లి మీరు నవదీప్తమునందు నన్నుగాంచి నా కాశ్రమమిప్పించెదనని చెప్పియుండలేదా? అందువలన నేడు తమ పాపపద్మము లాశ్రయింపవచ్చినాడను.

కే—బోను. నాయనా! నీవు గారాంగుడవా? అప్పుడు చెప్పినమాట
వాస్తవమే. కాని, నీకే ద్రియనిగ్రహముచేటకష్టము. సన్యాసి
చేయుదోషము స్వల్పమైనను తమించబడదు. కావున నేబ
దోష్లైనను రానిమ్ము. అతివలకు దొందరపడకుము.

గా—మహాత్మా! నే నేమనగలను? తమరు చెప్పిలు, నేను గొలుపెను.

గీ. మృత్యుదేవత న న్నేబదోష్లవలకు

జేరరాకుండునటు లాన జేసెదేని

ఇపుడె, మరలి, యిటికిబోదు; నిక మిమ్ము

నిట్టిగొడవలకొఱకుఁ బ్రార్థింపనయ్య!

అయ్యదాయ మట్లించుడు. వయస్సునకు సన్యాసమునకు సంబంధ
మేమున్నది? వృద్ధుడే కామూర్ధ్వయైయుండకూడదా? యశావనవంతు
డే ఇంద్రియనిగ్రహత్యమున ప్రకాశింపకూడదా?

కే—(స్వ) ఈమార్గమున నితని మెప్పించుట కష్టము. [అలోచించి]
నాయనా సన్యాసికాబోవువాడు, తిల్లి ఆజ్ఞయు; భార్య సమా
ధానమును బడసి రావలయునుసుమా!

గా—వారి అనుజ్ఞపొందియే వచ్చితిని.

కే—నే నీమాటసమ్మతము. వారు నీ కనుజ్ఞనిచ్చియుండరు. నీకు సన్యాస
మిచ్చిన సమాచారము వారెరిగినంతనే “నన్ను నాబిడ్డ నెడ
బాపె, బుద్ధిచెప్పి వెనకకు మరల్చకూడదా? ఎంతదుర్మార్గు
డ”ని నీతల్లియు, “నన్ను నాభర్త నెడబాపె, కూర్రాత్ముడ”ని
నీభార్యయు గోలుగోలుమనియేడ్చి, ఆధుఃఖిబాష్పములనుండి
శాపాగ్నికురిమించి, నన్ను గాల్చివేయదురు. ఉత్తమస్త్రీల
మ్ముండట, నితాపసియెంత? వీనిజపమెంత? నీకు సన్యాసమీయ
జాలను. ఇంటికిపోయి హాయిగా కృష్ణనామామృతమును గ్రో
టును చిరంజీవివై వర్ధిల్లుము. పొమ్ము.

గా—అహోహో! కృష్ణ! యనునామ మెన్నోశ్శకు చెవినిబడినది.
 ఏమి చల్లదనము, ఏమిసుఖము, ఏమిహాయి (భారతినిజూచి)
 కృష్ణ! మామనోహర కా!! కృష్ణ! సత్యభామాధవా! కృష్ణ!
 భక్తచింతామణీ! కృష్ణ! ముక్తికాంతామణీ! కృష్ణ! జగద్వ
 ల్లభా! కృష్ణ! జగన్మోహనా! ఎన్నిసార్లు నిన్నుతలచినను
 తృప్తియేకలుగ దేమి? నీసౌందర్యము, నీవిలాసము, నీలవ్వుతా
 రము, అపృథిమానము, దురూహ్యము. ఐనను నాచేతిలో
 చిక్కితివి. నానోటిలోపడితివి. నాతలవాకిటబాధింపబడితివి,
 నన్నానహించితివి. నేనే నీవు, నీవే నేను, మనకు భేదమేలేదు
 సుమా! (స్మృతితప్పిపడును.)

కే—అహో! ఇట్టి మహానుభావునికి నేనా సన్యాసమిష్టిచువాడను.
 (ఉపచారములచే నేనతీయును.)

గా—కృష్ణ! కృష్ణ! అరుగో! గోపికలు శృంగారించుకొని నీవెను
 వెంటనేవచ్చుచున్నాడు. అహో! ఎంతానందముగా వెడలుచు
 న్నాడు. కృష్ణ! వారేమిచేసినను నీవూరుకొనెదవేల?

సురట—ఆదితాళము.

ప—శృంగారించుకొని వెడలిరి, శ్రీకృష్ణనితోను,

అ—అంగరంగవై భోగముతో, గో

పాంగనామములెంతో సొగసుగ—శృంగ.

చ—నవ్వుచు కులుకుచు నొకతె, కొప్పున
 పువ్వులు ముడుచుచు నొకతె

1. దువ్వుచుకురులను నొకతె, కృష్ణుని
 రవ్వజేయుచునొకతె వేడ్కగ—శృంగ.

2. మగడువీడనుచునొకతె, రవిక
 బిగువున జేర్చుచు నొకతె

తగును తనకనుచు నొకతె, పాద
యుగముల నొత్తుచు నొకతె వేష్కగ—శృం.

3 సాక్కుచు సొలుచు నొకతె, కృష్ణుని
గ్రక్కున ముద్దిడునొకతె
ఓక్కుకురమ్మనుచు నొకతె, మడుపుల
చక్కుగనొసగుచు నొకతె వేష్కగ—శృం.

4 పరిమళములందుచు నొకతె, శ్రీ
హరిహరియనుచు నొకతె,
యురమున జేర్చుచునొకతె, పయ్యెడ
జరిపివేడుకొనుచు నొకతె, వేష్కగ—శృం.

5 సారసాక్షయనుచు నొకతె, కను
నై గనుబిలుచుచు నొకతె,
రారాయనుచు నొకతె,
త్యాగరాజసఖుడనునొకతె, వేష్కగ—శృం.

ఇదిగో-అగుడాగుడు- నేను గోపికనై వచ్చుచున్నాను- కృష్ణా! పోవు
చుంటివా? అగవా కృష్ణా! (మరల స్మృతి వీడిపడును.)

కే—(లేవదీసి) గారా! పిచ్చిపట్టినదాయేమి? నే నెవడను?

గా—(చూచి)

గీ. నన్ను బృందావనమ్మున గాలువెట్ట
నిమ్ము; పున్నెమ్ము నిదె కట్టకొమ్ము; నాకు
నాచతుర్థాశ్రమమ్ము; నన్ను నుద్ధ
రింపుము; భవదవాగ్ని భరింపజాల!

కే—నాయనా! నీయట్టివానికి సన్యాసమేల? నీయట్టివా డేలశ్రమ
మునం దున్నను నొకటే, నీవే నన్నుద్ధరింపవలసినవాడవు. ఈ

జన్మమునకు నాకు నీఫితిరాదు- నన్ను చిన్నబుచ్చక యింటికి పొమ్ము నాయనా !

గా—అట్లైన నే తిరిగిపోవలసినదేనా ? మీఅనుగ్రహము నాపై పోసరింకరా ? మీవాగ్దానము నిలుపుకొనరా ?—పోవలసినదేనా ? (విచారముగు దృష్టితో వెనుకకు వెనుకకు పోవును.)

కే—అహ ! ఏమాచూపులు !

గీ. కన్ను లరమోడ్చి, దుఃఖపుంగణములొలుక
కొలకుల, మొగమ్మువంచి, సగ్గుణగణాఘ్య
డదె; నెలపుపుచ్చుకొనక, దానరుగువిధము,
చురుకుచూపయి, నాగాల్పుచున్నదేమొ?

విలిచి ఆశ్రమంబు బిచ్చెడను. (పగి) తాడీ! శారంగా! రా! రా!
పోవలదు-నీ కాశ్రమంబు బిచ్చెడను—మంగలీ ! రమ్మ—

గా—(మరలివచ్చి) ధన్యుడను- ధన్యుడను- ఆగోపాలకృష్ణమూర్తి
యే మిమ్ముల నిల్లు చేరేపీచియుడును,

[మంగలి పోవేళించును.]

కే—మంగలీ నీపేరేమి?

మం—అరిదాసరాజుగారి నన్ను.

గా—ఆపితకులాగ్రాణీ ! హరిదాసుడవా?—నేనును హరిదాసుడను
శాఖోవుచున్నాను—స్వాములవారి ఆజ్ఞయైసది. నాకేశభార
మును తొలగింపుము- నేను బృందావనములో సంసారభార
ము దింపి, అచటనుండి మరలవచ్చినపుడు నీకు కృష్ణనానూ
మృతమును పంచియిచ్చెడను.

మం— అహ ! మేఘంలో మెరుపు. సముద్రంలో రత్నం. చీక
ట్లో వెల్లు- కేశబంధంలో ముఖమండలం—ఓహో ! ఈతల

కట్టక్కడా చూశ్చేదండి—బాబూ మీపాదాలట్టకోమంటు-
అట్టకుంటాను- మిమ్ముల్ని మోయమంటే మోస్తాను—ఆవని
మాత్రా జేయలేనాడి—నాకల్లడదాలంటే తలమీద- నా
చేతులొడికిపోతాను- అప్పుడు రక్తిని బిచ్చుని- నావల్లమా
త్రాని కాదండీబాబూ-

శా—హరిదాసు—ఏదీ ? నామొగమువరక కన్నులుమూయక
చూడము. నాదీనస్థితి, తిలకింపుము. నావిన్నప మాలింపు
ము—నీపాదంబులు పట్టకొని పార్థివచేదను.

మా—హ—బాబూ ! మీరు గొప్పరు- అంతమాటనకండి- ఆలా
గేచేస్తా- (కత్తితో తలస్పృశించినవెంటనే కత్తిచారి క్రింద
పడును.)

ఆ ! అ ! మీరోరు ? ఓరుమీరు ! శారాంగయ్యోరు ? కాదండీ-
కాదండీ ! అదిగో నెమలిపించు- అదిగో చక్కిరి- అదిగో
పిల్లంగోరు- అదిగో వీతాబరం- కృష్ణమూర్తివిశాఖాసేపు-
కృష్ణమూర్తివి- రక్షించాలిశాఖా- రక్షించాలి. (అని పాద
ములపై బడును.)

శా—హరిదాసు ! ఏమిది- పిచ్చిపట్టినదా- ఆచిందులేమి- నీవు
చేయవలసిన పనియేమి ?

మా—(చూచి) ఆవస్తు వేదీ ? నేను చూచినవస్తువేదీ—పిచ్చే
నండిబాబూ ! మతోయింది- క్షమించండి బాబూ-

కే—ఓయీ ! హరిదాసు ! గంగాతీరమున, ఝరకర్మగావింపుము.
నాయనా- శారాంగ- ఝరకర్మానాతరమున గంగలో స్నాన
సమయన్ని కాపాయాంబరములు ధరించి వాదగర్వకు రమ్ము.
(హరిదాసు, శారాంగుడు, నిష్క్రమింతురు.)

కే—అవును ! ఈమహానుభావుని స్మృతించిన ప్రతివాడికి కృష్ణభక్తు-
 కలుగుచున్నదే ! ఇట్టి పురుషుని నేనిదివల కెన్నడును వినియుం
 డలేదు. కనియుండలేదు. అదిగాక, ఇతడు కృష్ణభక్తుడో-
 కృష్ణాడో - ఏమాత్రమును బోధపడకున్నది.

మ. ఒకటన్ భక్తునివోలె ధ్యాసమొనరించున్ “కృష్ణ! కృష్ణ! యట
చోకటక దీనుచియట్లు వాగ్రిబ్రతిమాలున్ “రక్ష! మాంరక్ష”యె
చోకటకకృష్ణునిచూపు నెమ్మొగమునందుక; గృష్ణ భక్తుడో?
యీ, విశ్వాంభోజదళాక్షు, జాణిహరుడాగోపాలభూపాలుడో?

[కాషాయాఽబరధార్మై శౌరాఽగుహ్య ప్రవేశించును.]

కే—నాయనా! ఇదిగో దీపము- కిమిదీపము- పుచ్చగొనుము.
(యిచ్చును)

కా—మహాశివాదిము. నేనింక పూదాపనలున కరుగి వచ్చునా?

కే — పై వేషమునూత్రిమే మోసింది. పరిమళవిత్రిమును- భవలతాల
విత్రిమును, నగుమంత్రీరాజ ముప్పదేశించెదను. (చెవిలో
శ్రీకృష్ణనూత్రి ముప్పదేశించును.)

కా—(భక్తిపరవశుడై) కోరుకొనిన పద్మాము దొరికినది.

గీ. మంత్రమాలలోన నుత్తమ మంత్రమేది?

నామములలోన ను త్కమనామమేది ?

అట్టి శ్రీకృష్ణమఠి నామాక్షరములు

దొరకినవి- నాతసాబయ్యో- గురువరేణ్య !

అయ్యో ! ఇకి బృందావనమున కిరుగుమనా ?

కే—ఒక్కటి మిగిలినది - నీవేరు మార్చివలయును.

గీ. అన్న ! నిమియంచు, కౌరంగుడంచు నిన్ను

పిలచిరిండాక లోకు, లీమోదనిన్ను

వారు “శ్రీకృష్ణచైతన్యస్వామి” పంచు

పిలిచెదరుగాక- భక్తి వర్ణిలగదన్న !

నాయనా ! పోయెదవుగాని ఒక్కసారి ఆలొంగనసుఖ మీయవా
నిన్నుచూచిన వట్టికోరిక పుట్టించున్నది.

చై—మహాత్మా-ఇదిగో గురుదక్షిణ వైకొనుడు.

గీ. ఏనెవండవో? సదయమేల? రుడు

కొగిలింగొండు- మీరెఱుంగంగనగురు

బాలుడనో ? బాలగోపాలబాలకుడనో ?

ఇదిగో, గురుదక్షిణను, గోహాయి పుడయ్య !!

(కొగిలిచుకొనును.)

కే—కృష్ణ ! కృష్ణ ! (యనుచు స్మృతిలేక కడిపోవును.)

తెరపడును.

రంగము—15.

యమునానదీతీర్థము—బృందావనము.

[చైతన్యస్వామి ప్రవేశించుచు.]

చై—బృందావనమా ! ధన్యాత్మరాలవు. మాగోపాలకృష్ణుడు నీత
రులతోగుల్మదులకు దిర్భనస్పర్శసభాగ్య మిచ్చుటచేతనే నీ
వెంతయు పూజ్యరాలవు. నీవైనను, ననుగూర్చి, ఆసాగసు
గానికి చెప్పురాదా ? హా కృష్ణ ! నిన్నికెప్పుడు చూతు
నయ్యా ! నాపరితాపము నీవెఱుంగవటయ్యా !

సీ. నీపాదకమలంబు నెమ్మినమ్మితికాని

అన్యులపాదంబు లాశ్చర్యింప.

తావకరూపసౌందర్యంబు స్తుతియించి

తీన్ గాని వేఱు, నుతింపలేదు.

నీవాగమృతధారకై వేచియుంటి నే

గాని, మహాకపల్కుల గాఢజేయ

నిరుఁగాఁగిటను జేర్చ, నే, గోరుదునుగాని.

అర్థాంగికాఁగిలినైవగోర

గీ. తిరిగితిని నీకొఱకు గాభిగ్భవస్థి.

వినిగినేసోతిని, కనుపింపవేరు ?

కరుణకులుగదె యాబిచ్చగానిపైక

ముందుమాఱ్ఱబు జూపవా ? మోహనాంగ !

(ముందు పరికిమించి) ఈరేపులో నెవ్వఁడో చాకలి బట్ట టుదుకు
చున్నాడు- వీనిని కృష్ణభక్తుని గావించెదనుగాక—

చె—(సమీపించి) ఓయీ ! చాకలీ ! ఒక్కసారి కృష్ణ యనుము.

చా—(స్వ) ఓహో ! బిచ్చపోష- నాన పాదన్లో యాడికోభాగ
మా ! (హా) పోవయ్యా ! నాదగ్గిరేగ లేదు.

చె—నాయనా ! నాకేమియు నీయకకొంటేదు. నేను ముట్టికై
రా లేదు. హరినామామృతమును పొచిబెట్టటకై వచ్చితిని.
ఒక్కసారి కృష్ణాయనుము.

చా—నే పేదోణ్ణాడిబాబూ ! మీవలె ఉంటే నాకు గడవదండీబా
బూ ! ఈలోపల ఒకగుడ్డతుక్కుంటానాండి- ఓగుడ్డతుక్కుం
టే ఓఅణాడబ్బులొస్తాయండి - ఆఅణాడబ్బుల్లో, పెళ్లాం,
బిడ్డలు, సుట్టాలు- పక్కాలు—

చె—(నవ్వుచు)

గీ. ఇతియేకద నీభయ మింత యేల ?

చేలమొక్కింతసేపు నాచేకిమ్ము

ఏనొనర్తును నీహనిక, బూనినీపు

కృష్ణనామమ్ము భజియింపు మితిలోన.

చా—దానికేగినానండీ, ఏమి, ఈయక్కరలేదుగదా !

చై—ఏమియు నీయనక్కరలేదు. ముమ్మాటికిని నిజము (బట్టతాను లాగుకొని యునుకుచుండును.)

చా—నే నేమనాలోచెప్పండి,

చై—కృష్ణా ! యనుము,

చా—కృష్ణా—

చై—మరలననుము. మరలననుము. కృష్ణా, యనుము,

చా—కృష్ణా—కృష్ణా—కృష్ణా—(యనుచు నృత్యముచేయుచుండును)

చై—ఏమి వీని అదృష్టము. జగన్నాథదేవాలయమున, మహాలక్ష్మిదేవి శిఖామణి యనుపేరుగాంచిన వాసుదేవ సారస్వభామ వండితునిచేతను, కాశీనగరములో ప్రకాశానంద సరస్వతిచేతను, వేదశాస్త్రాదులలో జయించి, వేదము భక్తిపరమని అర్థముజెప్పి శాంకిరభాష్యమునకు భక్తిర్థమునేచెప్పి, ఎప్పటికోగాని 'కృష్ణా' యనిపించలేకపోయితి నే—ఎంతో వాన్విజృంభణమైనవెన్నోగాని వారొప్పుకొని "కృష్ణా"యనరై! వారు చిందులు దొక్కుసరికి మహాప్రళయమైనదే! వీడిట్టే కృష్ణనా మామృతమును గొలుచున్నాడే. ఇందులకేకాబోలును చదువుకున్నవాని కన్నచాకలి మేలందురు.

[చాకలి భార్య పోవేళించును]

చా—భా—ఈచిందులేమిటి? ఈసన్నాసాడు ఏదో మందెట్టాడు.

చై—నే నేమియందుపెట్టలేదమ్మా! అమృతముపోసితిని.

చా—భా—ఏదో పోశావు—(భర్తను ఆపబోయి తానును) కృష్ణా 'యనుచు చిందులు దొక్కుచుపోవును)

చై—పుణ్యదంపతులు-పుణ్యదంపతులు.

గీ. 'కృష్ణ'యంచొకపాటి వచించినంత
పాప సంబంధములు పటాపంచలగును
కృష్ణ! కృష్ణ! యటంచు మీరెడిములేక
పలుకుచుంటిరి- పుణ్యదంపతులు మీరు!

గీ. యజ్ఞయాగాదులకే జేయునట్టివారు
కిర్మఫలములకై దిరుగాడువారు
చొరగిరానట్టి రాజ్యము జొచ్చినారు
పుట్టినందుకు మీజన్మములు శని! చె!

దై—నాయనా! అగుడాగుడు- మీరిట్టి కనమున కొకపాటియైనను
మిగ్రామములో భజనచెయుచుండుడు- కాకములు కలిచి
పోవును.

వా—నాకిల్లము అక్కడెక్కడెక్కడె- అకిలేదెక్కడి. మీనెంటు ఎన్నె
న్నెనెండ్రి-

దై—అట్లుగాదు. నీకనులు నిపుచెయుచు భక్తి చెయుచుండుము. నేను
పోవలసియున్నది నాయనా.

వా—దిండాలు బోబో! మాకలా ఓరు బోధనేయలేదండీ-

దై—(నిష్క్రమించును.) (చాకిలి వైతిన్యనిచూచుచు చిందులుదొగి
క్కుచు పాడుచుండును.)

తెరపడును.

చోరనాది అరణ్యప్రాంతము.

[ఒకవైపున నిత్యానందుడు ఒకవేళించుచు]

ని—అయ్యో! మాచీదేవికి, విష్ణుశ్రియాదేవికి, ఊరట కిల్లింనుటసా
భ్యముగాకున్నదే! నాదిమాటలపై నామహానుభావుని కొంత
దేశదేశములు ద్రిస్మృతిని— ఎక్కడచూచిన సాయననామ
ము చెప్పకొనునాదేకదా— ఆయన దర్శనమునకై వేచియున్న
వానేకదా! జగన్నాథమున వాసుదేవసార్వభౌమునికీకృష్ణభక్త
నుడదేశించి పోవుచు, నురలదిర్భగమిచ్చెనుచు చెప్పెనుట—
ఆమహానుభావుడు మాటదప్పువాడుకాదే! అయినను ఆయన
కన్పడువఱకు నేనుమాత్రము వెదుకుటమానరాదు.

(సిమ్మగిమించును.)

[విష్ణుశ్రియ పురుషవేషముతో ఒకవేళించి]

ఆహా! లోకమున తగిన సత్ప్రవర్తనముకలిగి బోధించువారు లేకపో
వుటచేదా, లోకము మాయామయమైయున్నది. సహజకో
మలులగు స్త్రీలుగదా, సాంప్రదాయములు నిలుచబెట్టవలసి
నవారు. అట్టిస్త్రీలకు స్త్రీలే బోధిగావింపవలయును— సన్ను
బోలు ఒక్కసామాన్యనితయే దక్షిణదేశమున నెంతో పని
చేయగలిగినపుడింకను విదుషీమణులెంత లెంత కార్యములు
నేయగలరో? కాని నాభర్తను చూచుచుగోపయే, సన్నిధికమై
శాధింపుచున్నది. దినమొక్క యుగమువలెనున్నది. ఎంతకష్ట
పడినను, ఆయనయునికి చెప్పవారు మాత్రము కాన్పించుటలే
దు. ఎచ్చట బయల్పడిపోదునో యని పురుషవేషముదాల్చివ
చ్చించుటకు బాగుగ నేయున్నది. కాని ఈఅరణ్యమభ్యమున
దాడిచూపువాడేలేరుగదా! హా! ప్రాణభీయా! శారాంగా!

వనని చేయుచున్నను, దృష్టిమాలిము నీచైకి మాలిమే అకర్షిం
చు కొనుచుంటివి-

చ. చనుచున్నా చినుచున్న; నెయ్యెడల సుచారణ గావించినా
వనటా చెందుచున్న; గ్రంథములలోనా దృష్టిపోనిచ్చినా
నసితామండలి జేర్చివారలకు జ్ఞానంబిత బోధించినా
మన సేమోధనదీయదప్పిచమె వాంఛల్ సేయునో నల్లభా !
నివ్రియాబగు వాక్యములు; నివ్రియనిరబగుమాపులు, నివ్రియతమం
బగు హృదయము- అనుభవించు యోగ్యత నాకు లేకపోయి
నదిగాదా! ఇంకెవ్వరి నిమిత్తమై, ఈజీవయాత్ర సాగించుకొందు
ను. ఈశరీరము ధరించి యుండును. మీఅమ్మగారి నిమిత్తమై
నను గృహమునుదుండైతిశే! ఆహా! దాహమగుచున్నది.
కాని ఈ అరిణ్యమున నిరిచ్చువారెవరు? అకిలికష్టపడివా
రెవరు? నావ్రియని నిర్మలమైననో ఈశాధిపతి లెక్క-సేయ
నుగదా! దాహము- దాహము- (అనిపడియుండును)

[దొంగలనాయకుని నారోజీ ప్రవేశించును.]

నారోజీ—ఓరయ్యా! మీరు ?

వి—నేనొక బ్రాహ్మణాలుడును. దాహమగుచున్నది- మీరెవ్వరు?
మీవృత్తియేమి?

నారోజీ—(పోయి నిరుదెచ్చియిచ్చి) నేనా దొంగలనాయకుని !

వి—అట్లనా? (నిరుత్రాగి) నాదిగ్గరి నేమియులేదే! కాకము- నేను
నిన్ను అసంతృప్తిపాలుచెసితినిగాదా-

నారోజీ—పోసిలెడి- నాయుట్టోడుండండి. అరిణ్యానికి పట్టాభిషేకం
చేస్తా- మీపంటమొగం మావాళ్లలో లేనేలేదు.

వి—అట్లనిచ్చెదనుగాని- నన్నుత్పరిలో పంపించవలెను. ఇందులకు
నికట్టమేనా?

నారోజ్—ఆ ! మాడగ్గరలబద్ధం లేదండీ. గుడ్డగుడుసూమికన్నీయిచ్చి

మరీ హపుతాం. కాని కన్లకు గంతలుగట్టిదిగజెట్టిస్తాం.

వి—సరే! నీయుపకారము మరువిజాలను- పద- (స్వ) దొంగిలలో

నెట్టి చక్కని కట్టుబాట్లన్నవి. (నిష్క్రమించును.)

[నిత్యానందుడు ప్రవేశించును.]

ని—అహా! ఈలరిణ్యమొలదగ్గమాబైయున్నది. ఇంతికిరిమయ్యను,

నానప్పసులకెంతయు నానందిదాయకంబయి యుండుననుట

లో సందేహములేదు. అరిణ్యములు మునిశ్వరులపాలి కామ

ధేనువులు కదా- భిషగ్విరులపాలిటి కమృతనిధానములుగదా.

సీ . సారతరింబైన సుసారదావాగ్ని

జల్లారు నిటనిముసంబునున్న

ఈచిక్రి విచిత్ర మిక్షి : మూశాత్మ

క్షైస నాన్మదిమ్మునదికున్నె

ఫలస్పృషి సముదాయములు నేలొంబు

నేయవే లోదృష్టి చేయనున్న

జలజల ప్రివహించు నెలయేల్లచప్పుళ్ళు

కరగింపవే? యెట్టి కితినుడున్న

గీ|| పరిమయోగీంద్రులకు సౌఖ్యకరములైన

చోరవారింబునకుగూడ సుందరములు

ఎవనికానందిమునుగూర్చి దీలరిణ్య

మతడు కష్టంబు; దౌర్భాగ్యుడవనిలోన!

మాశారంగు డెచ్చటవైనను పటకుటీరము నిర్మించుకొని యుండె

నేమో! వెదకెదను.

(నిష్క్రమించును.)

[మరియొకప్రక్క- చైతన్యస్వామి ప్రవేశించును.]

చై—మాగోపాల కృష్ణుని బాల్యచేష్టలన్నిమారులు తలంచుకొని
నడు తృప్తియే కలుగదుకదా ?

శ్లో, మాతః, కిం, యదునాథ ? దేహి చషకం, సిం తేన ?

పాతుంభయః, తన్నాన్యద్య, కదాస్తివా ? నిశి,

నిశాకావా ? అంధకారోదయః, ఆమీల్యాక్షియుగం,

నిశాపుష్పగతా, దేహితిమాతుర్ముహుః, నక్షోజాంశుక

కర్షణోద్యతకరః కృష్ణస్య పుష్కాతునః.

ఉ. అమ్మ, యిదేమిరా? యదుకులాగ్రాణి? గిన్నెయెసంగు, మేల? పా
లిమ్మగఁ దాగివ, లేవిపు డదెప్పుడు ? లే, అదియెట్టిది? అంధకా
రమ్మగు నన్నఁ గన్మోగిచి, రాతినివచ్చెను వేగ పాలుతో
శెమ్మని, తల్లిపైటవడిదీయుముకుందుని విస్మరితునే ?

[దొంగలు ప్రవేశింతురు.]

1 దొంగ—బ్రేజ్ బోజోమరా ? వీడితో మనకే లాభంలేదురా?

2 దొంగ—బోడిగాని గీడిగాని పట్టుకు పోనలసిందేరా ? మనవార
ఆనలేదటా? ఎవడుకనబడ్డాసరే శెమ్మని ?

3 దొంగ—సరే పట్టుకుందాం పదండా? ?

4 దొంగ—అందరం ఎదుకురా? మిరిద్దరు పట్టుకోండిరా ?

(సన్యాసి సమీపమునకు చేరుదురు.)

చై—అయ్యా ! మీరెవ్వరు? కృష్ణభక్తులవలె కాన్పించుచున్నారు ?

1 దొంగ—ఇదేంట్రా! మనం బత్తులాలాట.

2 దొంగ—అరే! బత్తులు మనలాగే ఉంటారు కావోసు.

3 దొంగ—అ! ఆళ్లదేశంలో ఆలాగే?

4 దొంగ—ఇదంతా దొంగయేకారా ! పట్టుకోండి?

(దొంగలవాడకు- వారోజీ వచ్చును.)

వై—అయ్యో! నీ తెవ్వడపు? కృష్ణ భక్తునివలెనున్నాడవు? ఇదిగో
నాకుమస్కారము నైకొనుము. (చేసి) ఒక్కసారి కృష్ణాయను
ము, నాకెంతో ఆనందము కలుగును.

నా—మీరు సన్నాహస్థునిదా? మానొంగలుగడచోటి కెందు
కొచ్చారు.

వై—ఏమి? నీవుదొంగవా?

గీ. దొంగలకు దొంగ, దొరలకు దొరయెవఁజొ
యోగులకుయోగియెవ్వడ యుత్తమోర్తి
ముందు గోపాలకృష్ణుండు మోహనాంగు
డనుగొ; నీహృదయమునందు, నడుగొ! అడుగొ!

గీ. సృష్టిచేతను దొంగవై వెలసిలేమి?
నీదు హృదయాబ్జ పీఠపై నీరజాయ్సు
దార్తజనరక్షిణైక, కళాకరుండు.

సృత్య మొసరించుచున్నాడు నేనుగాఁతు!

నా—వాస్తవం అండి? నాగుండెల్లో కుట్టుకున్నాడా! ఎన్నోపాపాలు
చేసానే? ఎన్నోగొంతికలు నులిమేశానే? నాలో కుష్టుకు
న్నాడా? ఎగతాళి చేస్తున్నారా?

వై—ఉన్నాడు, నేను స్పష్టముగా చూచుచున్నాను. ఒక్కసారి
కృష్ణాయనుము? నీయందాయనకెంతో ప్రీతి. ఎంతో
వాత్సల్యము.

1 దొంగ—ఇదేమి? యివరితో? (కమండలము తీసి నీరు కిక్కిరింప
పోయెను.)

2 దొంగ—నాగుండెలు కొట్టుకుంటున్నాయెరా (దండముతీసు
కొనును.)

3 దొంగ—నాకు యికారం పుడుతోందోకె.

4 దొంగ—యిదేంటి? మనదొర ఈబోహోడి ముందు విరిగిపోయిపోయిపోయి.

సా—కుష్టా!

చై—ఇకను బిగ్గరగా అనుము.

సా—(బిగ్గరగా) కుష్టా! (అని చిందులు ద్రోక్కును.)

(దొంగలు పాని సాపహాయి 'కుష్టా' యని చిందులు ద్రోక్కును.)

చై—ఏమి వీరిఅదృష్టము. చాపుపుప్ప కలు సక. పక్షయ నామమును గ్రహించి.

సా—ఇసాహాయి అదిరు, నేనికా మీదొరినికాను. అడబ్బేమి నాకక్కలేదు. కుష్టా! కుష్టా! ఏమిసుఖం! ఏమిసుఖం! మీరు పండుకోండి. కొంత దానధర్మాలు చేయ్యండి. కాదు కాదు. ఏరిపొరికెచ్చెయ్యండి. నేను బాబుగా రెంటపడి కుష్టా, యం టూపోతాను.

దొంగలు—మాకుమాత్రం ఎందుకు? మేము నీయెంటే వస్తాము.

చై—రండు, భక్తులారా! రండు- కృష్ణుని కీర్తింపును. అతడే మనల నుద్ధరించు మోక్షసామ్రాజ్య లక్ష్మీకేశవుడు.

దొంగలు—(భజనచేయుచుందురు.)

చై—నే నింక పోవుదునా? నారోజి!

సా—బాబూ! మమ్మల్నొదిలేసి యెత్తారా.

చై—శాయనలారా! ఒక్కమాటవినుడు. మీయజమాని చెప్పినట్లుగా ఎవరిసొమ్ములు వారికి మిగిలిన వానినిచ్చి, వారిదగ్గర క్షమాార్పణ కోరి, తరువాత నావెంట రండు.

దొంగలు—(భయముతో నొకరిమొగ మొకరు చూచుకొందురు.)

1 దొంగ—మమ్మల్ని ఖయదులో యేస్తారుబాబూ.

2 దొంగ—మమ్మల్ని కొరతనేస్తారు తండ్రీ.

3 దొంగ—మమ్మల్ని బతికనియ్యరుబాబో!

4 దొంగ—అది నూత్నిగా నూచేసాకాడండోయి.

నా—అయ్యగారు చెప్పినట్లుచేస్తారా? లేదా?

నా—మీకేమియు భయమునలదు. నొగోజు! నీవు వెంటనుండి కృష్ణ భజన చేసుకొనుచుబోయి, ఎవరివి వారికప్పించుము. వాగే మియుబాధించరు. వైతన్యని స్నేహితులమనిచెప్పుడు. మిమ్ము గౌరవితురు. ప్రేమితురు. మీతోకలసి భజనచేయుదురు. భయములేదు పాండు.

దొంగలు—చిత్తబాబూ (నిష్క్రమితురు.)

నా—బాబూ! మాదగ్గర బేషనోళ్ల పిల్లగోడోడున్నాడండో మాఅంబ గాడండీ. మీయె ట తీసుకుపోండి. అక్కడతో నాచిక్కలన్నీవదిలిపోతాయి.

నా—ఏడీ! తీసుకొని రమ్ము, చూచెదను.

నా—(నిష్క్రమించును.)

(నిత్యానందుడు పర్యవేశించి—చూచి)

ని—గీ. తీరెను పథశ్రమము ; కడతేరె, కష్ట
వితతి ; సమకూర్చెధైర్యంబు ; పిన్నివాడు
దొరకె ; చిన్నారిపొన్నారి ; దొరలభించె ;
మానిధానంబుజక్కె నామాటదక్కె !

(సమీపమునకుచేరి) హాతండీ! ఎన్నాళ్లకు నిన్ను చూచితిని. (కొగిలించుకొనును) కిన్నులు కాయలుకాచినట్లు న్నవికదా లోకమునిమిత్తమై ఎట్టికష్టములు బడుచుంటివి. మహానుభావా!

నా—నిత్యానంధా! నిన్నువదిలి వచ్చినందులకు క్షమించుము. ఈశరీరదానమునకు కారణభూతురాలగు శచీదేవి సుఖముగానున్నదా ? నీరాక నవద్దీప పట్టణమునుండియేనా ?

ని—

మ. తలపకరాని దుర్గంతదుర్వ్యధల, మాతాభార్యలచ్చోట చిం
తిలుచున్నారలు విక్కులేక, సఖు లార్క్ గుందుచున్నారు ; ప
క్షులు “శౌరాంగ” యటంచు నెంతయునుగ స్తోలొందుచుండెక, కృపా
జలధీ ! యేటికి వాడిపై నను, నయాసారాలు వప్పింపవో !

మీలమ్మగారునిన్నొక్కసారి చూచుటకై పరితపించుచున్నారు. ఆమె
తమనిమిత్తమై, జగన్నాథమున వేచియున్నారు. విష్ణుప్రియంగానయు
కామాయవస్త్రధారిణిమై, దేశదేశంబుల సంచారాబాసర్చుచు, (స్త్రీ)
లకు పతిభక్తి బోధింపుచున్నదట.

పై—నిత్యానందా ! నిన్నుచూచిన నవద్వీపవాసుల చూచినట్లేయు
న్నది. బాల్యమునుండియు నానిమిత్త మెన్నో పాల్గొనఁజూచుం
టివిగదా ! ఆనాడు మాధవునిచే తగిలిన గాయపుమచ్చయే
కద యిది (అని చేగగీసికొనును)

[సాగోజీ బ్రాహ్మణబాలకుని తీసికొని నచ్చును—బాలుడు
శౌరాంగునిచూచి శౌరాంగుడు నిత్యానందునిచూచి,
నిత్యానందుడు బాలునిచూచి విస్మయపడుదురు.]

నా—బాబా! ఈరేనండి-సెలవు. నే నెల్తానండి (నిష్క్రమించును.)
విష్ణుప్రియ—హా! శౌరాంగా! హా! ప్రాణప్రియా! (పాదములనాలిం
గనము చేసికొనును) నీ ఆకారమెంతలో మారిపోయినది.
అహా ! ఏమాకారమిది !

సీ. నీలంపుఁగుగ రాల్ నీముఁగురుల్ గాంచు
ధన్యతఁగాంచజేదా ? మహాత్మ !
తిరుమనకి శ్రీచూడ్లగీధతుల్ గలముఖ
పచ్చమా, యిట్లయ్యె బ్రాణనాథ !

బంగారు వల్వలకు గాంతి జేకూర్చు

కాయామూ, యిది, యంతకంటె క్షయి !

మాసతీసుకుమారు మారుని శేరెడు

సౌందర్యరాశి ! యీశందమైతివి;

గీ. అకట ! యిట్లెనటంచు నే, నరసియున్న

ముందుమేల్కొనియుందు ; నేమందునిపుడు

సర్వసౌభాగ్యములు నీటజానిపోయె

మిమ్ముధ్యానించు బొక్కటే మిగిలెనాథ!

ఎన్నాళ్లకు మీదర్శనము లభించినది !

చై—(మెల్లగాతొలగించి) నానమి త్తమున నొక రిద్దరికు భరింపరాని

బాధలే కలిగినవి. నిత్యానాదా? ఒక్కడ సాదజను సాత్త్వి

పరుషగలనా ?

ని—హా ! విష్ణుక్షియా దేవీ !

నీ. ఆత్మనాథునిబాసి, అత్తగారినిపీడి

ఏపల్లెలాదు చరిచితమ్మ !

ప్రాణనాథునిదర్శనాభిలాషను, శరీ

దాన, ప్రాణముల్లెల్లు పూనితమ్మ !

సహజకోపలరూప సరళత్వమునుమాని,

పురుషరూపము నేలపూనితమ్మ!

ఘోరకాననమున, గుమ్మరి గుమ్మరి,

నిడకు దొంగలపాల బడతినమ్మ!

గీ. తానకీసపతిప్రతాప్తమ్మమహిమ

దొంగలుచుప్రాణ దాతలై తోడు పడిరె ?

మగలనినుచూచు భాగ్యమ్మ మారుగలిగె ?

అత్తగారిని వీక్షింతు వమ్మ! రమ్మ !

ని—నిత్యానందా! ఇప్పుడు మూల త్తగా రెండున్నారు?

ని—జగన్నాథమున నున్నారమ్మా! మిమ్ము జూచుటకై పరితపించుచున్నారు.

చై—నిత్యానందా! పోవుదము పద. అమ్మగారిని చూడవలయునని చిత్తము తహతహలాడుచున్నది. కృష్ణా! నీలీలలు వెలిసికొన శక్యముగాదుగదా!

మ. భవదీయాశ్చలమౌళిః దాల్చుచు, భవదృక్తౌళి దర్శించుచు
భవదంగిరీధ్వయిః బూజసేయుచు, భవన్నామంబు చింతిపుచు
భవదారాధనచేయుకంటెకలదే? భాగ్యమ్ములొకమ్మునక
భవదత్యద్భుతలీల లెవ్వరెరుగు బ్రహ్మణ్య చూడమణీ!
(నిష్క్రమింతురు.)

కావ్యము—17.

జగన్నాథము, దేవాలయము.

[శచీదేవి, విష్ణుప్రియ, వాసుదేవసార్వభౌమయతీదుర్దిడు, ప్రకాశానందసరస్వతి, నిత్యానందుడు, భిక్షులు, నిల్వబడియున్నారు.]

[చైతన్యస్వామి ప్రవేశించి] ఓజగన్నాథదేవ!

గీ. ధరణి, పుట్టజేసితి, పరస్పరవిరోధ
వస్తువుల, నందు సూత్రాలు, భాతీనుంటి
వంటవెద్దానికిని, మాయయనగ, దీని
గాధ వెలియుటెకా! జగన్నాథదేవ!

గీ. మనుజుదేహంబుదాల్తున, మానుషులు
లం బొసగువు; నీదురూపంబు, మెరుపు

భంగి చూపింతు, గాంచి యుప్పొంగిపోదు

మోదయానిధీ! శ్రీజగన్నాథదేవ!

(సాష్టాంగనమస్కారముచేయ, అందరుచేయుదురు.)

వి—(శచీదేవికి నమస్కారముచేయును.)

చై—(శచీదేవికి సాష్టాంగనమస్కారముచేసి) అమ్మా! ఆనాడు నీవు సన్మసింతుట కన్ఘనిచ్చుటచేతనే దేశసేవచేయగలిగితిని. నా దిగ్విజయమాలకించి ఆనందింపుము. నీదర్శన సెలవుదీసికొని ఆశ్రమస్వీకారమొనరించి, బ్రాహ్మవచాబురు నేరి, యమునా తోయములాదు స్నానమాడి, గోసాలకృష్ణునిదర్శించి, కృష్ణ నామామృతమునుదెచ్చి, దక్షిణదేశమాతయు జాతిమతవివక్ష తలేక పొచిబెట్టితిని. జాగరాబాదు, సోమనాథము, కన్యాకు మారి, అంతయు సాచారము చేసితిని. ఇరుగో, చూచితివా, నాసుదేశసార్వభౌములు, వీరితో శాస్త్రవాదమొనర్చి, కృష్ణ భక్తులుగాచేసితిని. వీరు ప్రకాశానందయశీంద్రులు, కాశీప ట్టణము. వీరును అట్లే భక్తిరసమాప్నందింప గలిగిరి. వీరు భక్తులగుటచే, ఈప్రాంతమున వీరిశిష్యుకోటి సమ సమము, కృష్ణనామామృతమును గోలుచున్నారు. నేను చేయవలసి నపనులు తీరినవి. ఇప్పుడు నీయిష్టము, నీ వేదాశ్రమమున నుండుమన్నను ఉండును, నీ ఆజ్ఞ—

శ—నాయనా! నీదేశసేవ కొనియాడదగినదే? ఇప్పుడు నిన్ను గృహస్థాశ్రమస్వీకారముచేయుచునున్నా మూర్ఖురాలనా? ఈజగన్నాథమునందే యుండుము. ఇది మాకు సమీపము. అప్పుడప్పుడు వచ్చి నీదర్శనముచేసికొనగలము.

చై—అమ్మా! అట్లేగాని, ఈశాలకుడెవ్వడో చూచితివా?

శ—(చూచి) నాయనా! గుర్తింపజాలకున్నాడరా! ఎవ్వరో నీవంటి సన్యాసియే.

ని—అమ్మా! ధన్యురాలగు మీవిష్ణుప్రియాదేవి! మీమున్నకోడలు.

శ—(చూచి) ఆలాగా! ఆచిహ్నములక్లేయన్నవి. (కొంగిలిచుకొని) మాతల్లీ! కిన్నులబడితివా? కుమారుని కిన్నున, నిలిమి త్తమై పోవు కన్నయగార్ని చూచేవేదా. “మీకోడలియూర పతిభక్తి సమాజము స్థాపించినదినియు “ఈయూరి, మహిళామండలి స్థాపించినదినియు, ఈయూర గాలికా పాఠశాల” స్థాపించినదినియు” నచ్చుచుపోవుచుండువారు వేనోళ్ళ చెప్పకొనుచుండగా విని ఆనందపుచున్నానుగాని, నేటికి మరల నిన్ను కిన్నులూర గాంచు భాగ్యముగిలిగినది. కాని, (కిన్నులసరుచెచ్చుకొని) నీ గిర్భిముననొక్క శిశువును చూడనోచునైతినిగదా?—ఈవేస మెందులకునచ్చినదిమ్మా!

ని—త్తల్లీ! అరిగ్యములో నెవ్వరును గుర్తింపకూడదుటకై అన్యోన్య, శీలము కాపాడుకొన్నది.

చై—విష్ణుప్రియాదేవి! నాకు నివిష్టము మాత్రసమానమగుటచే వందనీయురాలవు. ఇవిగో వందనములు (నమస్కరించును.) నిస్వార్థత్యాగముచేతనే ప్రిజలు భర్తులై సంతసిల్లుచుండిరి. నీవేదైనను కోరుకొనుము.

వి—(సాష్టాంగదండముచేసి) మహాత్మా! నేనేమికోరుకొందును. షర మఫవిప్రీతులగు మీసాదుకిల నిసేనకురాలు కోరుచున్నది. నిత్యమును పూజించుకొందును.

చై—అట్లే గ్రహింపుము. (ఇచ్చును.) ఈఅనతారిమున నావేద్రీమా మృతమును స్వేచ్ఛగా జ్వలకు వీలులేకపోయినది. మరల సోనాముఖయందవలించి, ‘హరనాథ్’ అను నామమున,

వ్యవహరింపబడి, గృహస్థాశ్రమమునందేయుండి, శ్రృంగారము
మందరిచే దాగించెదను. అప్పుడు సకథికానందము చేకూర
గలదు.

వి—(పాదుకలకు సమస్కరించి, శిరస్సుపై బెట్టకొని) జన్మము ధన్య
మైనది, నాకక నేకోరికలును లేవు,

గీ. సార, పరమ పతివ్రతాచారధర

లేమహాపద్మాము గోరినిచ్చగితు

రదిలభించెను, నాయ పురంగిమలరె;

చల్లవడియెను, హృదయాబు చల్లవడియె!

చై—నిత్యానందా! సీకేమి కావలయును?

ని—మహానుభావా! విగ్రహారాధనమును గూర్చి భక్తులలో కొంది
లు సందేహపడుచున్నారు.

చై—నేనాసందేహనివృత్తిచేసెదను. భక్తులారా! వినుండు. చదువున
కక్షరంబులెట్లు మార్గముచూపునో, దేశములు తెలిసికొనుటకు
పటములెట్లు తోడ్పడునో, అట్లేవిగ్రహారాధన, ముక్తికి
సాధనము. విగ్రహముల గొల్పువారలగాంచి సవ్యరాదు;
హాస్యముచేయరాదు; మహానుభావుడగు, రామకృష్ణ పరమ
హంసయే తొలుతి విగ్రహారాధకుడయ్యె. అదిగాక, మహా
రాజవిగ్రహమూరేగించి ఆనందింతుమా? లేదా? అట్లే
భగవంతుని ప్రతిమ నూరేగించి, ఆనందింపవచ్చును. విగ్ర
హమునకాధారమగు మహారాజునని యెట్లు సమ్మదుమో
ప్రతిమకాధారమగు శక్తిగలదని సమ్మకముండవలయు. ఇందు
సందేహమేమియు వలదు.

ని—అయ్యో! ఎట్టివాడు సమస్తకర్మలను పరిత్యజింపవచ్చును?

భక్తశాంకర్యం

భక్తవత్సలుని దివ్యప్రభావంబు, వే
నోళ్ళపొగడుటే మనోహరంబు!

గీ॥ అతనినామాక్షరములె? దివ్యామృతంపు
గుళిక, అతని సేవనము యోగులకుగూడ
జీవనము, పండితవరేణ్య! చెప్పనేల?
అలిడు సూత్రమ్ము కాదె? జీవాని కెల్ల!
మీరందఱకుదియే నాకిహపటి అభివాదనము;-కృష్ణసేవ, కృష్ణభావన
ము- మరువకుడు-

సీ॥ సంసారివిహ్నిలో సమయగా రిక్షించు
సంపదను సాటి యెందులేడు!

శాశ్వతానందంబు సౌఖ్యంబు నొడగూర్చు
సంపదనుసాటి యెందులేడు!

కిష్టసూచయములకా గాఢ జేర్చిభోషింప
సంపదనుసాటి యెందులేడు!

ఈషణ్ణియ వాఙ్మినికిగల గాఢాప
సంపదనుసాటి యెందులేడు!

గీ॥ చీటి, సేవింపు డతని, క్షణక్షణమ్ము,
వేమ, భజయింపు డతని రాత్రింబవళ్లు,
సందియంబులకా లంబు జరుపనేల?
సంపదనుసాటి యింకెందులేడు !!!

చైతన్యము నిత్యానందునివంక చూచుచు నిష్క్రమించును. నిత్యానందుడు చైతన్యని చూచుచు, “ఎవరని నిర్ణయించేదిరా”

అనిపాపించుడును.

(తెలుపును)

సంపూర్ణము.

చై—భక్తులారా! కర్మలను వదలువాడు లోకమునందే లేడు. కావుననే కర్మఫలముల నీశ్వరార్పణమని తెద్దలు వదలిపెట్టుదురు.

మంజరి.

వేయిమాట లికేల ? వినుడయ్య! మీరు,
 విగ్రహంబులబూజ వెలయజేసినను,
 చిత్తింబులోపల చింతించుకొన్న,
 పవ్యభక్తు డటంచు చెలియు పెట్టున్న,
 ఇంటనుత్పివమున్న మృత్యువేయున్న,
 యెచ్చోట నెచ్చును నేభంగినున్న,
 భగవతునామంబు పడు నెల్ల సెపుల,
 అత్యంత మచ్చోట నాతక్షణంబు
 గొప్పభారలు గారవలయుగిన్నులను,
 పుల్కరింపులదేహ ముప్పొంగివలయు,
 చిరుసవ్వ మొగమునన్ జెలువారవలయు
 నిర్జీవప్రతిమనా నిల్చితానుండు
 తనలోన నానంద తిత్పరుడగును,
 సర్వకర్మ లతంబు జారగివిడుచు.

వా—ముక్తిసాధనమెఱింగించరా ?

చై—కృష్ణభక్తికన్న వేరు సాధనమేమున్నది ?

సీ॥ గోపాల కృష్ణుని కోమలపాదార

విందస్మరణమే- నివృత్తి పథము !

సంద్రుండనుని “కృష్ణా” యంచు భక్తితో

పిలిచినన్ బాలు; జన్మలు హుళిక్కి!

రాధికాధవుని, రా! రా! ఘోషానాగా! య

టంచు ఏమృదుటయే, యమృత పదము!

పెద్దాపురము ముద్రా

కాకినాడ నాట్యమిత్రమండలివారిచే కాకినాడ, పెద్దాపురము,
రాజమహేంద్రవరము మొదలగుచోట్ల జయహృదముగా
ప్రదర్శింపఁబడిన చారిత్రాత్మక నాటకరాజము.

డెవ్విసెజు

వెల రు 1.

గ్రేజుకాగితములు

180 పుటలు

మూడు హాఫ్ టాన్ పటములు

కర్త :—బుద్ధవరపు పట్టాభిరామయ్య.

రుస్తుంఖాను ఘోరకృత్యములు—నూరుక్షేను హృదయక్షి—

రాజన్నసాహసము—సోమయాజి హృదయక్షి—సోమిదమ్మ విశ్వాసము-
వత్సవాయ సోదరుల విశ్రాంతి—రాఘవమ్మదేవి నైతికాస్పత్యము-
రామయ్యమ్మదేవి తాతము—విజయరామరాజు వీరధర్మము—
నైజామ్-ఉల్-ముల్క్ ధర్మవర్తనము మొదలగునవి యిందు సమూచి
తముగ, రసవత్తరముగ, చిత్రింపఁబడినవి.

ఇది నవ్యగాంధీర్యదృశ్యకల్పనా సమన్వితమై, వీరరసహృదయమై
హృదయోద్యోగభావభరితమై, మొదటినుండి తుదవఱకు కొకేరీతిని చదు
వరుల హృదయముల నాకర్షించి భావ్యిల్పిని మఱియొక జేయగల యుత్త
మనాటకము, చెన్నపట్టణము పెన్సిల్వేనియా కాలేజీపండితులగు బ్రహ్మశ్రీ
విస్నూ అప్పారావుగారు M.A, L.T., గారి యమూల్యోద్ఘాత
ముతో విరాజిల్లుచున్నది.

చిలువారామా :—

బుద్ధవరపు పట్టాభిరామయ్య,

గాంధీనగరము, కాకినాడ.

14646